

Hannu Halonen, Jonna Jokela, Alma Niemelä ja Wilma Väisänen

MUUTTO OMAAN KOTIIN

- Opas asumisen valmiuksiin itsenäistymisvaiheessa oleville nuorille, joilla on erityisen tuen tarpeita

MUUTTO OMAAN KOTIIN

- Opas asumisen valmiuksiin itsenäistymisvaiheessa oleville nuorille, joilla on erityisen tuen tarpeita

Hannu Halonen, Jonna Jokela,
Alma Niemelä ja Wilma Väisänen
Opinnäytetyö
Kevät 2022
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma, Sosionomi

Tekijät: Hannu Halonen, Jonna Jokela, Alma Niemelä ja Wilma Väisänen
Opinnäytetyön nimi: Muutto omaan kotiin - Opas asumisen valmiuksiin itsenäistymisvaiheessa oleville nuorille, joilla on erityisen tuen tarpeita
Työn ohjaajat: Pirjo-Riitta Ylikauma & Sanna Kurttila
Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2022 Sivumäärä: 42 + 5 liitettä

Toiminnallinen opinnäytetyömme toteutettiin yhteistyössä Hoivatien kanssa. Hoivatie tarjoaa kattavasti lakisääteisiä sosiaalipalveluita lapsille, nuorille, aikuisille, perheille, vammaisille, ikääntyneille, mielenterveys- ja päihdekuntoutujille sekä työttömille. Toimeksianto oppaalle tuli suoraan yhteistyötahon työkentältä syntyneestä tarpeesta. Nuorten itsenäistymisen siirtymävaihe on vaihteleva, sekä sen onnistumiseen vaikuttaa usein moni asia.

Opinnäytetyössämme haimme tietoperustaa nuorten itsenäistymiselle, sen haasteille sekä siihen vaikuttaville asioille. Perehdyimme asumisen valmiuksien ja arjenhallintataitojen käsitteisiin. Loimme toimeksiantajan yksiköihin työpajoja, joiden avulla saimme ajankohtaista ensikäden tietoa suoraan kohderyhmältämme ja heidän ohjaajiltaan. Työpajojen pohjalta loimme oppaan tukemaan nuoren itsenäistymistä sekä asumisen valmiuksia. Opinnäytetyön tietoperusta pohjautuu sosiaalialan luotettavaan ja ajankohtaiseen aineistoon. Tietoperustan pääteemat ovat nuorten itsenäistyminen, asumispalvelut, sekä nuorten valmiudet itsenäiseen asumiseen. Tietoperustaa on myös hyödynnetty oppaan laatimisessa työpajoissa nousseiden asioiden tueksi.

Opinnäytetyömme tavoitteena oli työstää selkokielineen opas asumisen valmiuksista itsenäistyvälle nuorelle, jolla on erityisen tuen tarpeita. Työpajojen pohjalta kokosimme Muutto omaan kotiin -oppaan, jonka tarkoitus on toimia Hoivatien työvälineenä tukiasuntotoiminnassa. Opas sisältää tietoa itsenäistymisestä ja omaan asuntoon muuttamisesta. Oppaan pidemmän aikavälin tavoitteena on mahdollistaa nuorten itsenäisen asumisen, elämänhallinnan paraneminen, itsenäinen elämä sekä tuen tarpeiden väheneminen. Opinnäytetyön pidemmän aikavälin tavoitteena on edistää erityisen tuen piirissä olevien nuorten itsenäisen asumisen valmiuksia. Tulevaisuuden kehitysehdotuksena pidämme tutkimusta oppaan vaikuttavuudesta nuoren arjenhallinnassa ja tuen tarpeissa.

Opas vastaa asettamiimme sisällöllisiä ja ulkoisia laatukriteereitä. Työpajoissa esille tulleet nuoren itsenäistä asumista ja itsenäistymistä tukevat arjen taidot rajasivat oppaan sisällön. Opas on selkokielineen ja helppolukuinen, sekä teksti tavoittaa lukijan. Oppaan tietoperusta tukee itsenäistymisen siirtymävaihetta ja nuoren muuttoa omilleen. Hoivatien yhteyshenkilöt arvioivat, että opas täyttää hyvin suunnitelman tavoitteet ja vastaa kohderyhmän tarpeita ja odotuksia. Opasta tullaan hyödyntämään Hoivatiellä tukiasuntotoiminnan asiakastyössä ja selvittämään sen mahdollista toimivuutta myös muissa palveluissa.

Asiasanat: Nuoret, tuettu asuminen, itsenäistyminen, erityinen tuki, arjenhallintataidot, asumisen valmiudet, opas.

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Program in Social Services, Bachelor of Social Services

Authors: Hannu Halonen, Jonna Jokela, Alma Niemelä ja Wilma Väisänen

Title of thesis: Moving to your own home - The guide to independent living for young people with special needs in the transition phase of independence

Supervisors: Pirjo-Riitta Ylikauma & Sanna Kurttila.

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2022. Number of pages: 42 + 5

Our functional thesis was carried out in collaboration with Hoivatie. Hoivatie provides statutory social services for children, young people, adults and families, disabled, mental health patients, substance abusers, elderly and unemployed. The assignment for the guide came directly from Hoivatie. The guide is written in plain language and made for youth with special needs. The aim of the guide is to support the transition of young people towards independence. The long-term goal is to enable young people to live more independently and manage their lives and have less need for support.

In our functional thesis, we sought a knowledge base for young people's independence, its challenges and the issues that affect it. We set up workshops in Hoivatie's support housing offices in Oulu and Muhos to get up-to-date first-hand information directly from support housing clients and their counselors. Based on the workshops, we created the guide to support young person's independence and abilities. The knowledge base of the thesis is based on reliable and up-to-date material from the social field. The knowledge base has also been used to develop the guide to support emerging themes in the workshops. The workshops were attended by eight clients and three employees in Hoivatie's support housing offices. The workshops were held in April of 2022.

The guide meets the content and external quality criteria. The content of the guide deals with issues raised in the workshops. Those issues concern independent living and moving to live alone. The guide is visually clear and easy to read. The knowledge base supports the transition phase of independence and moving to live alone. Hoivatie's contact persons evaluate that the guide meets the quality criteria and needs and expectations of the target group well. The guide will be utilized in the client work at Hoivatie's support housing offices. Hoivatie will also sort out the possibilities of utilizing it in their other services.

The long-term goal is to enable young people to live more independently and manage their lives and have less need for support. We consider research on the effectiveness of the guide in the young person's daily management and support needs as a future development proposal.

Keywords: Youth, supported housing, becoming independent, special needs, life management, guide.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	ASUMISPALVELUT JA TUETTU ASUMINEN.....	7
3	NUORTEN ITSENÄISTYMINEN	9
	3.1 Erityisen tuen tarve ja itsenäistyminen nuorilla	10
4	NUORTEN VALMIUDET ITSENÄISEEN ASUMISEEN	12
	4.1 Asuminen ja arjenhallinta.....	13
	4.1.1 Arjenhallintataidot	13
5	OPINNÄYTETYÖN KOHDERYHMÄ JA TAVOITTEET.....	18
	5.1 Oppaan tavoitteet ja laatuksiteerit	19
6	EETTISYYS	22
7	OPPAAN TOTEUTUS.....	24
	7.1 Ideointivaihe.....	25
	7.2 Kehittelyvaihe	26
	7.3 Viimeistelyvaihe	28
8	ARVIOINTI.....	30
9	POHDINTA	33
	LÄHTEET	36
	LIITTEET	42

1 JOHDANTO

Nuorisotutkijoiden näkökulmasta nykyajan nuoret nähdään pakkovalinnan sukupolvena, sillä nuorten tulee tehdä jatkuvasti isoja päätöksiä koskien loppuelämää. Samaan aikaan nuoren sosiaalinen ja taloudellinen epävarmuus jatkuu pitkälle aikuisuuteen. Kaikille nuorille ei pystytä takaamaan yhdenvertaista oikeutta itsenäistyä omaan tahtiin yhteiskunnan nykyisten palveluiden ja rahallisten etuuksien riittämättömyyden vuoksi. Itsenäistyvät nuoret tarvitsevat muutakin kuin ohjausta ja tukea koulutukseen sekä työelämään. Nuoret tarvitsevat tukea asunnon hakemiseen, kodinhoitoon, taloudenhallintaan, arjen perustoimintoihin sekä muihin itsenäistymiseen linkittyviin osa-alueisiin. Nuorelle kokonaisvaltainen tuki voi olla tärkeä asia, jonka opit ja tietous kantavat läpi aikuisuuden. (Suurpää 2020, 13.)

Opinnäytetyömme tavoitteena oli työstää opas asumisen valmiuksista itsenäistyville nuorille, joilla on erityisen tuen tarpeita. Oppaan pidemmän aikavälin tavoitteena on mahdollistaa nuorten itsenäinen asuminen, elämänhallinnan paraneminen, itsenäinen elämä sekä tuen tarpeiden väheneminen. Opinnäytetyön pidemmän aikavälin tavoitteena on edistää erityisen tuen piirissä olevien nuorten itsenäisen asumisen valmiuksia. Omina oppimistavoitteinamme oli asiakastyön osaaminen, projektimuotoisen työskentelyn, eettisyyden, nuorten itsenäistymisen käsitteiden ja asumisen valmiuksien hallinta.

Opinnäytetyömme toimeksiantajana toimii Hoivatie, joka on perustettu vuonna 2021. Hoivatie tuottaa useimpia lakisääteisiä lapsien ja nuorien sosiaalipalveluita, aikuisten, perheiden ja ikääntyneiden palveluita, sekä vammais-, työllistämis-, mielenterveys- ja päihdekuntoutuspalveluita. (Hoivatie 2021). Kohderyhmänä ovat lastensuojelun, lastensuojelun jälkihuollon, sekä vammaispalveluiden piirissä olevat, alle 25-vuotiaat nuoret.

Opinnäytetyömme tuotos Muutto omaan kotiin –opas on toimeksiantajan tarpeista ja toiveista lähtöisin. Opas sisältää tärkeää tietoa siitä, mitä asioita on huomioitava, kun nuori muuttaa omaan asuntoon. Yleisten käytänteiden lisäksi oppaassa on huomioitu nuorten tuen tarpeet. Opas toimii työvälineenä toimeksiantajalle. Muutto omaan kotiin -opasta voi jakaa nuorelle sekä nuoren huoltajille ajankohtaisena tietopakettina nuoren itsenäistymisen kynnyksellä. Huolellinen valmistautuminen ja aikuisen tuki itsenäistymisen siirtymisvaiheessa motivoi nuorta itsenäistymisessä, vastuunotossa ja uusien asioiden opettelussa. (Soininen 2020, 20).

2 ASUMISPALVELUT JA TUETTU ASUMINEN

”Asumispalvelut ovat sosiaalipalveluita henkilöille, jotka tarvitsevat eri syistä tukea ja palveluja asumisensa järjestämiseen ja palvelujen tavoitteena on, etteivät puutteelliset asumisolot aiheuta laitostai muiden palveluiden tarvetta.” (Arajärvi 2020).

Asumispalveluja järjestetään henkilöille, jotka erityisestä syystä tarvitsevat apua tai tukea asumisessa tai asumisensa järjestämisessä. Kotiin annettavat palvelut ovat ensisijaisia suhteessa palveluihin, jotka edellyttävät muuttamista ja sisältävät sekä asumisen että palvelut. Tilapäistä asumista järjestetään henkilöille, jotka tarvitsevat lyhytaikaista, kiireellistä apua. Tuettua asumista järjestetään henkilöille, jotka tarvitsevat tukea itsenäiseen asumiseen tai itsenäiseen asumiseen siirtymisessä. Tuetulla asumisella tarkoitetaan asumisen tukemista sosiaaliohjauksella ja muilla sosiaalipalveluilla. (Sosiaalihuoltolaki 2014/1301 §21.)

Tuetussa asumisessa henkilölle järjestetään yksilöllisesti riittävä ohjaus ja muut sosiaalipalvelut, tuen ja palveluntarpeen arvioinnin kautta. (Terveys- ja hyvinvoinnin laitos 2021.) Tuetussa asumisessa asiakasta tuetaan yksilöllisesti ja hänelle tehdään palvelusuunnitelma. Asiakas voi tarvita tukea esimerkiksi arjenhallintataidoissa, kodin ulkopuolisten asioiden hoidossa, sosiaalisissa suhteissa tai kodinhoidossa. Tuetussa asumisessa asiakas elää mahdollisimman itsenäisesti, mutta tarvitsee silti tukea itsenäiseen asumiseen. Tuetun asumisen tavoitteena on parantaa yksilön valmiuksia mahdollisimman itsenäiseen elämään ja elämään ilman sosiaalista ohjausta tai sosiaalipalveluita. (Aspa 2021.) Asiakas tekee yleensä itse vuokrasopimuksen asunnosta ja saa tarvittaessa tähän apua työntekijöiltä tai lähipiiriltä. Usea tuetun asumisen asunto on kunnan tai jonkin toisen palvelun tuottajan omistama. Asunto voi sijaita asumispalveluyksikön lähellä, josta asiakas saa tarvitsemansa tuen ja palvelun. Asiakas voi hakea vuokra-asuntoon Kelan yleistä asumistukea. (Verner 2020.)

Tuetussa asumisessa asiakkaan ja työntekijän välinen yhteistyö on kuntouttavaa ja tavoitteellista. Asiakas saa sosiaalista ohjausta ja tukea kotiinsa, sekä toimii yhteistyössä ohjaajan kanssa. Ohjaaja ei tee asioita asiakkaan puolesta, kuten käy kaupassa tai laita ruokaa. Ohjaaja tukee, neuvoo ja valmentaa asiakasta sekä on läsnä. Ohjaaja kannustaa asiakasta yhteiskunnan toimintaan osallistumiseen työn, opiskelun tai harrastuksien kautta. Tuetussa asumisessa asiakkaalla on vastuu omasta fyysisestä terveydestään. Ohjaaja tukee ja auttaa terveydenhuollon kanssa toimimisessa ja ohjaa asiakkaan tarvittaessa eri palveluihin. Tuettua asumista voidaan täydentää muilla palveluilla, joihin asiakkaalla on tarve. Muita palveluita tuetun asumisen rinnalle voivat olla esimerkiksi

kotihoito, kuntoutuspalvelut, työ- ja päivätoiminta, sekä mielenterveys- ja päihdepalvelut. (Kymenlaakson sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2020, 4–8.)

Asiakkaat ohjautuvat asumispalveluihin hyvinvointikeskusten sosiaalityön tai erityisryhmien palveluohjauksen kautta. Erityisryhmien palveluohjauksessa sosiaalityöntekijä tai palveluohjaaja kertoo, mihin palveluihin asiakas on oikeutettu ja arvioi mitkä palvelut tukevat asiakkaan itsenäistymistä. Erityisryhmien palveluohjaus on suunnattu erityisen tuen tarpeen piirissä oleville asiakkaille. (Oulun kaupunki 2022).

Erilaisilla mittareilla pystytään arvioimaan palveluntarvetta ja toimintakykyä, jotka ohjaavat asumisen tukipalveluiden harkinnassa. Tällaisia mittareita ovat esimerkiksi RAI-arviointijärjestelmä ja GAS-tavoitteenasettelumenetelmä. (Tammelin & Tuominen 2018, 13, 19, 25.) RAI-arviointijärjestelmä (Resident Assessment Instrument) on tiedonkeruun ja havainnoinnin välineistö, jota voidaan hyödyntää asiakkaan palveluntarpeen arvioinnissa ja hoito-, kuntoutus-, ja palvelusuunnitelman laatimisessa. Jokainen RAI-väline on kokonaisuus, joka pitää sisällään arviointikysymykset ja niihin vastausvaihtoehdot, käsikirjan, josta löytyy arvioinnin periaatteet, arviointituloksista koostuvat heuristat, sekä arvioinnista muodostuvia RAI-mittareita, jotka auttavat muun muassa asiakkaan hoidon suunnittelussa ja arvioinnissa. (THL 2022.) GAS-menetelmän (Goal Attainment Scaling) avulla asiakas määrittelee moniammatillisen työryhmän kanssa kuntoutukselleen realistiset tavoitteet viisiportaisella asteikolla. Tavoitteet tehdään kuntoutuksen alussa ja niiden toteutumista arvioidaan kuntoutuksen aikana ja kuntoutuksen päättyessä. (Kela 2021.)

3 NUORTEN ITSENÄISTYMINEN

Nuoruuden kehitystehtävänä on vanhemmista irtaantuminen ja itsenäistyminen. Tämä tarkoittaa nuoren elämässä uusia vastuita ja velvollisuuksia. Nuoren itsenäistyminen koskee elämänmuutoksena koko perhettä. Myös vanhempien rooli muuttuu nuoren itsenäistyessä, vanhemmuuden merkitys ja heidän asiantuntijuutensa korostuvat. Tämä on vanhemmille voimavaroja vievää aikaa, jonka vuoksi ammattilaisen tuen merkitys kasvaa entisestään. Ammattilaisen rooli on mahdollistaa nuoren itsenäistyminen ja tarvittaessa tukea vanhempia. Perheiden valmiudet tukea nuoren itsenäistymistä vaihtelevat, samoin kuin nuoren valmiudet olla itsenäisiä. Itsenäistyminen ja sen valmiudet saavutetaan siis yksilöllisesti. Ajoissa itsenäistymiseen valmistautuminen saa muutoksen todennäköisesti tuntumaan ennemmin toivotulta, kuin jännittävältä ja epävarmalta. (Tuomaala & Vierikko 2021.)

Nuoren kyky nähdä uusi elämänvaihe realistisesti voi olla haastavaa, sillä kyky ennakoida ja hahmottaa tulevaa voi olla puutteellinen. Tämän vuoksi itsenäistymistä tulee suunnitella yksilöllisesti nuoren taitojen ja valmiuksien pohjalta. Vaikka ennakointi ja suunnittelu olisi huolellista, siirtymävaiheisiin liittyy nuoren kuormitusta lisääviä tekijöitä. Nämä tekijät vaikeuttavat uusiin asioihin sopeutumista. Onnistumisen kokemusten ja sitä kautta itsetunnon vahvistumisen myötä uusien taitojen ja asioiden omaksuminen helpottuu usein. Toimiva tukiverkosto auttaa uuden elämäntilanteen uusien haasteiden vastaanotossa ja turvallisuudentunteen ylläpidossa. (Tuomaala & Vierikko 2021.)

Vastuullisuus on olennainen osa aikuistumista. Vastuullisuus on tekojen seurauksien kantamista suhteessa itseensä ja omaan toimintaansa. Siihen sisältyy myös muiden ihmisten huomioiminen. Itsenäisyys pitää sisällään päätöksentekoa itsenäisesti riippumatta muiden ihmisten mielipiteistä. Päätöksenteko siis perustuu aikuisuudessa henkilön omaan arvioon. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että asioista ei voisi keskustella muiden kanssa. Itsenäistyminen ei tarkoita elämää yksin, vaan elämää itsenäisesti vuorovaikutuksessa muihin ihmisiin. Sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen on osa itsenäistymistä. (Huotari 2010, 27, 32.) Nuoren itsenäistyminen tuo monia suuria muutoksia nuoren elämään. Nuori muuttaa yleensä pois lapsuudenkodistaan ja aloittaa omien asioiden itsenäisen hoitamisen. Nuori etsii omaa identiteettiään, sekä paikkaa yhteiskunnassa. Todellisen yksilöllisyytensä saa esiin kohtaamalla maailman ja muut ihmiset. (Räntilä 2012, 11.)

Osana itsenäistymistä nuori oppii tietämään, kuka hän on, mitä hän toivoo itseltään ja elämältään, sekä mitä odotuksia yhteiskunnalla on hänelle. Yhteiskunnan odotuksilla viitataan niihin kehitystehtäviin, joita ovat itsenäinen asuminen, kouluttautuminen, kodinhoito, työuran aloittaminen ja taloudellisen riippumattomuuden saavuttaminen. (Huotari 2010, 32.) Esimerkiksi taloudellinen itsenäisyys voidaan saavuttaa vähitellen, mutta monet suuret muutokset tapahtuvat silti yhtä aikaa. Nuori voi aloittaa uudet opinnot tai astua työelämään samaan aikaan, kun muuttaa omilleen. Itsenäistyminen tuottaa sekä positiivisia että negatiivisia tunteita. Joillekin nuorille siirtymät itsenäistymiseen voivat olla haastavia. Nuorella voi olla vaikeuksia selviytyä taloudellisesti tai hän kokee yksinäisyyttä. Myös tulevaisuus voi pelottaa nuorta, sekä erinäiset erityistä tukea vaativat haasteet voivat hankaloittaa nuoren itsenäistymispolkua. (Ranta 2021.)

3.1 Erityisen tuen tarve ja itsenäistyminen nuorilla

Erityistä tukea tarvitsevilla henkilöllä ja asiakkaalla tarkoitetaan henkilöä, jolla on erityisiä vaikeuksia hakea ja saada tarvitsemiaan sosiaali- ja terveyspalveluja kognitiivisen tai psyykkisen vamman tai sairauden, päihteiden ongelmakäytön, usean yhtäaikaisen tuen tarpeen tai muun vastaavan syyn vuoksi ja jonka tuen tarve ei liity korkeaan ikään (ks. vanhuspalvelulaki 3 §). Erityistä tukea tarvitsevilla lapsella tarkoitetaan lasta, jonka kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai joka itse käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään tai joka on erityisen tuen tarpeessa 3 kohdassa mainituista syistä. (Sosiaalihuoltolaki 2014/1301, 1:3 § 3:3 §.)

Erityisen tuen tarpeiden piirissä olevilla nuorilla on eritasoisia toimintakyvyn rajoitteita. Toimintakyvyltä viitataan ihmisen fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen kykyyn selviytyä hänelle merkityksellisistä, jokapäiväisistä, elämän välttämättömistä toiminnoista, kuten työssä käymisestä, opiskelusta, vapaa-ajan vietosta, sekä harrastuksista. Ympäristön myönteiset ja kielteiset vaikutukset vaikuttavat olennaisesti ihmisen kykyyn toimia. Toimintakykyä ja arjessa selviytymistä kyetään parantamaan ihmisen asuin- ja elinympäristöön liittyvillä tekijöillä. Merkityksellisenä tukemisen keinona voidaan pitää muiden ihmisten tukea, sekä erilaisia tukipalveluita. Toimintakyvyn rajoitteita määritellään kansainvälisellä ICF- luokituksella, joka kuvaa ihmisen toimintakykyä kokonaisvaltaisesti. (THL 2021.)

Erityisen tuen tarvetta voivat aiheuttaa monet eri asiat, kuten neurologisen kehityksen ongelmat, mielenterveys- ja päihdeongelmat, toimeentuloon- ja elinoloihin liittyvät ongelmat, toistuvat tapaturmat, käytöshäiriöt, kiusaaminen tai fyysinen ja psyykinen väkivalta. (THL 2021.) Erityisen tuen tarvetta ei siis ole sidottu tiettyyn diagnoosiin tai vammaan. Erityisen tuen tarve voi myös johtua

palvelujärjestelmän puitteista, palvelujen liian myöhäisestä saavutettavuudesta tai riittävydestä, sekä palvelujen laadun ja vaikuttavuuden puutteesta. Sosiaalihuoltoa toteuttaessa onkin kiinnitettävä huomiota erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden edun toteutumiseksi, sillä asiakas ei välttämättä tiedä omista oikeuksistaan palvelujärjestelmässä. (Liukko 2019, 5–14.)

Erityistä tukea tarvitsevan nuoren ja vanhempien välinen tunneside on usein voimakkaampi, kuin nuoren, jolla ei ole erityisen tuen tarpeita. Erityistä tukea tarvitsevan nuori ja vanhemmat käyvät yhdessä tiiviisti lääkäri- ja terapiakäynneillä, käyvät läpi arjen aikatauluja ja muutoksia ja kokevat yhdessä haasteet sekä onnistumiset. Vanhempien pelko oman lapsensa selviämisestä arjen pyörteissä on ajankohtainen, jos asiat eivät toimi suunnitellulla tavalla, vanhempien on varauduttava, että nuori muuttaa takaisin kotiin. (Kulmala 2016.)

Nuoren tulevaisuuden suunnittelu ei ole vain yksi keskustelu, vaan se tulee nähdä kehittyvänä prosessina. Itsenäistyminen merkitsee nuorelle usein luopumista vanhasta ja siirtymistä uuteen, joka saattaa tuntua erityistä tukea tarvitsevalla nuorella entistä haastavammalta muutokselta. Nuorta voi myös jännittää mahdollinen perheen tuen väheneminen. Nuori tarvitsee vanhempiensa tukea, apua ja rohkaisua uuden elämänmuutoksen äärellä. Vanhempien tulee luottaa omaan elämänkemukseensa, jotta he pystyvät tukemaan nuorta itsenäistymisessä. Kuitenkin tulee muistaa, ettei itsenäistymisen tukeminen tarkoita tien täydellistä silottamista, vaan ennemminkin ennakoitavissa olevien haasteiden tunnistamista ja niihin valmistautumista. (Tuomaala & Vierikko 2021.)

4 NUORTEN VALMIUDET ITSENÄISEEN ASUMISEEN

Asumisen valmiuksilla tarkoitetaan asiakkaan kykyä selviytyä arjesta ja arjen eri toiminnoista. Lähtökohtana asumiselle on toimiva asunto ja tarvittavat palvelut. (THL 2021.) Asumisen valmiuksiin kuuluu arjenhallinta, joka käsittää itsestä sekä kodista huolehtimisen, vastuun taloudenhallinnasta ja erilaisia toimintoja kodin ulkopuolella. Arjenhallinnan mahdollistajiin voidaan lukea koulutus, terveys ja hyvinvointi. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012, 6.) Arjenhallinnan käsitteellä tarkoitetaan, sitä että nuori kykenee oman kehitysvaiheensa edellyttämällä tavalla ottamaan vastuuta elämästään, taloudestaan ja henkisestä hyvinvoinnistaan. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2015, 5.) Hoivatiön tukiasuntotoiminnan yksiköihin järjestämässämme työpajoissa oppaan ja raportin käsitteet asumisen valmiuksista täsmentyivät arjenhallintaan ja arjenhallintataitoihin.

Nuoren muuttaessa kotoaan pois, tulee hänen osata huolehtia itsenäisesti erilaista asioista, joita muuttamiseen liittyy. Näitä asioita ovat muuttoilmoituksen tekeminen, sekä sähkösopimuksen, kotivakuutuksen ja nettiliittymän hankinta. Muuttoilmoitus tehdään Digi- ja väestövirastoon, sekä Postiin. Muutosta täytyy myös ilmoittaa uuden asunnon isännöitsijälle, sekä huoltoyhtiölle. Kotivakuutus, sähkösopimus ja nettiliittymät kannattaa huolehtia ajoissa vuokra-asuntoon ja myös kilpailuttaa ne säännöllisesti. Ensiasuntoon muutettaessa kuluja voi kertyä paljon, koska nuorella ei välttämättä ole valmiiksi juurikaan tavaroita kotoa muuttaessa. (Kuluttajaliitto 2021.) Nuori voi selvittää Kelasta, mihin tukiin hän on oikeutettu. Kelan tukia ovat muun muassa opintotuki, toimeentulotuki, yleinen asumistuki sekä kuntoutusraha. Tukia varten Kelalle täytyy toimittaa tarvittavat lomakkeet, kuten vuokrasopimus, palkkalaskelma, opiskeluoikeusote tai lääkärinlausunto. (Kela 2021.)

Jokaisella ihmisellä on omat voimavaransa. Voimavarat voivat olla periaatteessa mitä tahansa eettisesti hyväksyttäviä asioita, joista on ihmiselle hyötyä. Käsitteenä voimavaralla tarkoitetaan usein samaa kuin resurssi, selviytymisstrategia, selviytymistaito, vahvuus, kyky, mahdollisuus, toimintamahdollisuus tai keino. Voimavarat voidaan jakaa sekä ympäristöstä löytyviin voimavaroihin tai ihmisen omiin voimavaroihin. Ympäristön voimavarat ovat ihmisen fyysisiä ja sosiaalisia mahdollisuuksia, joihin kuuluvat esimerkiksi palveluiden läheisyys ja saatavuus, kodin varustus ja tilat. Ihmisten omat voimavarat voidaan jakaa fyysisiin, psyykkisiin ja sosiaalisiin kategorioihin. Fyysisiä voimavaroja ovat terveydentilaan, ikään, sekä yleiskuntoon liittyvät asiat, kun taas psyykkisiä voimavaroja ovat kognitiiviset taidot, motivaatio, itsetuntemus, tunnetaidot, tai mikä tahansa asia, minkä ihminen kokee voimavarakseen. Ihmisen sosiaaliset taidot linkittyvät vahvasti sosiaalisiin

voimavaroihin. Mitä paremmat sosiaaliset taidot ihmisellä on, sitä paremmin hän pystyy luomaan itselleen uusia ystävyysuhteita ja tukiverkostoja. Näiden asioiden lisäksi myös ihmisen taloudellinen tilanne voidaan lukea voimavaraksi. (Ihalainen & Kettunen 2012, 48–49.)

4.1 Asuminen ja arjenhallinta

Arjenhallinta on toiminnallista ja kokemuksellista omaan elämään ja lähiympäristöön vaikuttamista. Vaikuttaminen tapahtuu omien tietojen ja taitojen pohjalta, joka vahvistaa omaa osaamista. Arjenhallinnassa keskeistä osaamisen lisäksi on myös tiedon hankinta, käsittely ja vuorovaikutustaidot. Arjenhallinnan lähtökohta on tiedostaa ja luoda fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista turvallisuutta tarjoava tila, eli koti. Koti metaforana pitää sisällään hyvän elämän ja turvallisuuden tunteen. Koti mahdollistaa yksilön identiteetin ja itsetunnon kehityksen, ja se voi olla yksilöstä riippuen henkilökohtainen tila. (Kivelä & Lempinen 2010, 12–13.)

Arjenhallinnalla tarkoitetaan nuoren kykyä suoriutua erilaisista kodin ja sen ympäristön toiminnoista. Arjenhallintaa voi mitata arjenhallintataitojen tai toimintojen avulla. Arjen toimintojen sujuminen kertoo nuoren valmiuksista toimia itsenäisesti. Nämä toiminnot pitävät sisällään nuoren jokapäiväisten tarpeiden huolehtimisen. Nuori osaa itse pitää huolta hygieniastaan, pitää kotinsa siistinä, käydä asioilla, pitää huolta raha-asioistaan sekä tehdä ruokaa. Arjenhallinnan avulla nuoren kyky ottaa enemmän vastuuta omasta elämästään kasvaa, ja voimavaroja jää muualle jaettavaksi, kuten opiskeluun. (Soininen 2020, 19, 23.)

4.1.1 Arjenhallintataidot

Arjen keskeisyyttä voidaan pitää perusteltuna, sillä nuoret itse painottavat arjenhallinnan merkitystä osana hyvinvointia ja siksi arkeen liittyvät taidot ovat tärkeä voimavara. Toisaalta arjenhallintaan vaikuttaa myös normatiivinen käsitys siitä, mitä on hyvä arki ja millaisia arjenhallinantaitoja sen tulee sisältää. Näin voidaan määritellä, millaista on hyvä ja tavoiteltava elämäntapa. (Malm 2018, 45.)

Arki muodostuu oman hyvinvoinnin kannalta välttämättömistä sekä valinnaisista toiminnoista. Toiminnot rakentavat yhdessä arjen rytmin määritelmän. Välittömiksi toiminnoiksi lasketaan ruoka, uni ja riittävä lepo. Valinnaisiksi toiminnoiksi lukeutuu taas kaikki välittömien toimintojen ulkopuolella

oleva toiminta, joka määräytyy yksilön mielenkiinnon kohteiden ja sosiaalisten suhteiden mukaan. Rytmii muodostuu, kun toiminnot järjestyvät ajallisesti toistuvaan järjestykseen. Arki siis rakentuu arkea toteuttamalla. Yhteiskunnan tavanomaiset rytmit ovat merkityksellisiä ihmisen elämän kannalta. Tavanomaisesta rytmistä poikkeamisella, on vaikutuksia yksilön sosiaaliseen toimintaan. Säännöllinen päivärytmi tukee yksilön elintärkeiden toimintojen ylläpitoa ja hyvinvointia, sekä auttaa yksilöä ennakoimaan ja selviämään muutoksista. (Korvela 2014, 319–328.)

Vapaa-aika koetaan arjessa tärkeäksi ja siihen liitetään positiivisia tunteita. Vapaa-aikana on oikeus tehdä mitä itse tahtoo. Vapaa-aikaan kuuluvat olennaisena osana harrastukset. Vapaa-aika on yksilöllistä ja se voi olla esimerkiksi yksinoloa, läheisten kanssa ajanviettoa tai vaikka harrastuksen parissa oloa. Vapaa-aika koetaan rentouttavaksi, kiireettömäksi ja vapaaehtoiseksi. (Liikkainen 2004) Vapaa-aika on aikaa velvollisuuksien, kuten opiskelun tai työn ulkopuolella. Sosiaali- ja terveysalojen ammattilaiset voivat tukea ihmistä vapaa-ajan harrastuksiin tai toimintoihin. Vaikeasti vammaisen ihminen voi tarvita tukea ja apua liikkumiseen vapaa-ajalla kodin ulkopuolella. Vapaa-ajan toiminnan mahdollistamiseen voidaan käyttää apu- tai toimintavälinettä yksilön tarpeen mukaan. Tämä edistää yksilön osallistumista vapaa-ajan toimintaa ja voi parantaa psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä. (THL 2019.)

Ihmisen terveys riippuu hyvin pitkälti siitä, mitä hän syö ja juo. Tämän lisäksi ruoka on kuitenkin myös asia, joka tuo mielihyvää ja nautintoa, sekä sillä voi lohduttaa ja palkita itseään tai toista. Terveellinen ruoka ei merkitse saman ruoan syöntiä jatkuvasti, vaan siitä voi muodostaa vaihtelevaa ja herkullista. Terveellisen ruokavalion keskiössä on perinteinen ruokaympyrä, joka kertoo mistä terveellinen ruoka koostuu. Suurimpana ryhmänä ovat kasvikset ja sen jälkeen viljatuotteet. Liha- ja maitotuotteet ovat yhdessä noin kolmanneksen. Terveellistä ruokavaliota mietittäessä on hyvä huomioida, että jotkin ruoka-aineet saattavat aiheuttaa erilaisia vaivoja ja oireita. Oireita voivat esimerkiksi aiheuttaa erilaiset ruoka-aineallergiat, sekä laktoosi-intoleranssi ja keliakia. (Kannas, Eskola, Välimaa & Mustajoki 2010, 34–36, 56.)

Terveellisen ruokavalion lisäksi ihminen tarvitsee myös liikuntaa. Monipuolinen liikunta tuottaa monipuolista hyötyä. Liikunta vahvistaa tasapainoa, lievittää masennusta, vahvistaa keskittymiskykyä, nostaa mielialaa, piristää, lisää ongelmanratkaisukykyä ja luovuutta, parantaa unta, sekä virkistää älyä, muistia ja oppimiskykyä. Tärkeimmät syyt liikunnan harrastamiseen ovat terveys, kunto, rentoutuminen ja virkistyminen, mutta myös liikunnan tuottamat elämykset, yhdessä olo, oma rauha ja

oman itsensä toteuttaminen ovat tärkeitä perusteita liikunnan harrastamiseen. Liikunnan säännöllisyys kohentaa elimistön kuntoa ja edistyminen edellyttää säännöllistä ja nousujohteista harjoittelua. Aloittelijan kunto nousee hyvinkin nopeasti, mutta kunnon kohoaminen hidastuu liikuntaa pitkään harjoitelleella. On hyvä myös huomioida, että jokaisella ihmisellä on yksilölliset rajansa, eikä räsistä voi nostaa loputtomiin. (Kannas, Eskola, Välimaa & Mustajoki 2010, 69, 71–72.) Vapaa-ajan liikunnan lisäksi on hyvä tiedostaa myös arkiliikunnan tärkeys. Samalla, kun vapaa-ajan liikuntaa harrastetaan kerralla muutamia tunteja viikossa, arkiliikuntaa harrastetaan pitkin päivää. Tämän vuoksi arkiliikunnan tuottama energiankulutus voi olla suurempi kuin liikuntaharrastuksen aiheuttama energiankulutus. (Kannas, Eskola, Välimaa & Mustajoki 2010, 64.)

Liikunnan vastapainoksi tarvitaan myös riittävä määrä lepoa. Uni on tärkeä osa ihmisen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja terveyttä. Uneen voivat vaikuttaa niin psyykkiset, kuin fyysiset tekijät. Lyhentynyt ja pidentynyt unen määrä on epäterveellistä ihmiselle. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019.) Riittävän unen saannin myönteisiä vaikutuksia taas ovat aivojen palautuminen päivän kuormituksesta, mikä edistää oppimista, luovuutta ja vireisyyttä, sekä korjaa ja rakentaa elimistöä. Riittävä uni on myös eheyden ja mielenterveyden edellytys. Aikuiselle riittävä unen määrä on 7–8 tuntia vuorokaudessa. (Kannas, Eskola, Välimaa & Mustajoki 2010, 201–202.)

Kodinhoitoon kuuluu paljon erilaisia kotitöitä, kuten ruuan valmistus, siivous ja erilaiset korjaustyöt. Ruuanlaitossa täytyy ottaa huomioon elintarvikkeiden säilyvyys ja hankkia tarvittavat ainekset ruoan tekemiseen. Vaatehuoltoon kuuluu vaatteiden ja peseminen ja korjaaminen. Vaatteita voi korjata itse pienellä vaivalla tai viedä vaateliikkeeseen korjattavaksi. Pyykinpesussa on hyvä lajitella vaatteet eri lämpötilan sekä värien mukaan. Lisäksi pesuohjeiden ymmärtäminen ja noudattaminen on tärkeää vaateen kunnon säilyttämiseksi. Kerrostaloista löytyy usein pyykkitupa, joten pyykinpesuun täytyy varautua varaamalla oma pyykkivuoro. Ihmiset omistavat kodin lisäksi myös kulkuneuvoja, kuten polkupyöriä tai autoja, jotka tarvitsevat huoltoa. Yksinkertaisimmat huoltotoimenpiteet voi usein suorittaa itse. Kodinhoitoon kuuluu myös kodin turvallisuudesta huolehtiminen. Paloturvallisuus on yksi osa turvallista kotia. Palovaroitin on pakollinen kaikissa asunnoissa ja asunnon haltijalle kuuluu palovaroittimien testaaminen säännöllisesti. Yksilön turvallisuuden tunnetta voi lisätä vara-avain, turvaketju, varashälytín tai pohjakerroksen ikkunalukot. (Reuterskiöld 2011, 10–11, 14, 29, 33, 95, 118, 120–121.)

Arjenhallintataitojen ylläpitämiseksi nuoren on otettava vastuuta oman taloudenhallinnasta ja talousosaamisesta. Nuorten siirtymävaiheita aikuisuuteen kuvaillaan eri tavalla, mutta siitä voidaan

erottaa tietynlaisia riskejä tai kriittisiä vaiheita. Kriittisiä vaiheita voivat olla esimerkiksi kotoa pois muutto, seurustelusuhteen luominen, työelämään siirtyminen tai opintojen aloittaminen. Edellä mainitut asiat vaativat isoja päätöksiä, itsenäistymistä ja niillä on myös taloudellinen vaikutus. Jos nuorella on riittävä tukiverkosto ja valmiuksia selviytyä vastaan tulevista haasteista, voidaan välttyä ongelmilta. (Peura-Kapanen 2014.)

Taloustaidoilla tarkoitetaan nuoren tietoa ja taitoa toimia vastuullisesti ja tilanteen vaatimalla tavalla taloudellisissa päätöksissä. Nuori siis ymmärtää taloudellisen tilanteensa ja, että hän on siitä itse vastuussa. Nuori joutuukin tasapainottelemaan elämäntilanteen, budjetin ja mielihalujensa kanssa, sillä usein kaikkeen mitä haluaa ei ole nuorella varaa. Nuorella täytyisi olla ymmärrys talouteen liittyvistä sopimuksista, taito käyttää maksukortteja ja muita pankkipalveluja. Taloudelliseen itsenäistymiseen liittyy myös erilaisia riskejä. Puutteellinen talousosaaminen, pikavipit, velkaantuminen ja luotot voivat viedä nuoren hankaluuksiin. Jos nuori ei ymmärrä esimerkiksi luottojen korkoja, avausmaksuja tai lainan ottamisen tarkoitusta, hän voi olla ongelmassa nopeasti. Nuorten velkaantuminen alkaa suhteellisen nuorena ja lainat voivat koostua kulutusluotoista, opintolainoista ja asuntoluotoista. (Peura-Kapanen 2014.) Tukea asumiseen tai opiskeluun nuori voi hakea Kelalta. Kelan etuuksia on muun muassa sairauspäivärahat, opintotuet, asumisen tuet ja eläkkeet. Osa Kelan maksamista tuista on harkinnanvaraisia, eli etuutta hakevan tulee toimittaa Kelalle pyydyt tiedot, joiden avulla arvioidaan oikeus tukeen. (Opetushallitus 2022.)

Taloustaidot vaikuttavat myös ensimmäisen vuokra-asunnon löytämiseen, sillä nuoren tulee laskea, paljon hän on valmis maksamaan asunnosta vuokraa kuukaudessa. Nuoren kannattaa selvittää myös, että onko hän oikeutettu saamaan yleistä asumistukea Kelalta ja kuinka paljon. Nuori voi myös pohtia vuokraako asunnon yksityiseltä vuokranantajalta, kaupungilta, opiskelijasäätiöltä, nuorisoliitoilta vai asuntoja vuokraavilta yrityksiltä (Muuttaminen 2021). Vuokra-asunnon valintaan liittyy myös henkilökohtaisia mieltymyksiä. Vuokralaisella voi olla omia tai perheen tarpeita liittyen asuntoon. Esimerkiksi minkä kokoisen asunnon tarvitsee ja ovatko lemmikit sallittuja. Asunnon valintaan voi vaikuttaa alueen rauhallisuus tai rauhattomuus, sekä sijainti opiskelupaikasta, työpai- kasta tai harrastuksista. Muita asunnon valintaan vaikuttavia tekijöitä ovat myös asunnon kunto, mahdollinen pesutupa, kuivaushuone, säilytystilat, autopaikka ja nettiyhteydet. (Hienonen, Kinnunen & Viita 2010, 14–15.)

Osana arjenhallintataitoja on myös julkisten palvelujen käyttö sekä omien arjen asioiden hoitaminen. Hyvää ja normaalia elämää tukevia palveluita kutsutaan termillä julkiset palvelut, joita tarjoavat

kunta ja valtio. Julkisiin palveluihin kuuluu muun muassa peruskoulutus, terveydenhuolto ja virkavalta. Nämä palvelut kustannetaan verorahoilla, mutta silti kaikki palvelut eivät ole täysin ilmaisia, vaan niistä tulee maksaa osa itse. Julkisten palvelujen lisäksi muita palveluja ovat muun muassa kirjastot ja uimahallit, joita voivat tarjota myös julkisen, yksityisen tai kolmannen sektorin toimijat. (Opetushallitus 2022.)

5 OPINNÄYTETYÖN KOHDERYHMÄ JA TAVOITTEET

Opinnäytetyön kohderyhmänä olivat lastensuojelun, lastensuojelun jälkihuollon, sekä vammaispalveluiden piirissä olevat, alle 25-vuotiaat nuoret. Kohderyhmän nuorilla on erilaisia erityisen tuen tarpeita.

Vaikka vanhempia ja muita huoltajia pidetään ensisijaisina vastuunkantajina lapsen huolenpidosta ja kasvatuksesta, on heillä kuitenkin oikeus saada tähän apua yhteiskunnalta. Jos huoltajat eivät kykene huolehtimaan lapsesta, pystyy Suomen valtio tällöin puuttumaan perheen tilanteeseen. Lastensuojelulaki (13.4.2007/417) määrittää milloin viranomaisten on toimittava ja tämän vuoksi apu ei ole aina vapaaehtoista. Lastensuojelulaki määrittelee kaikki toimenpiteet mitä viranomaiset voivat tehdä ja tällöin kaikki heidän toimintansa ja päätöksensä pohjautuvat aina lakiin. (Lastensuojelun keskusliitto 2021.) Lastensuojelu velvoittaa järjestämään jälkihuoltoa aina sijaishuollon tai pitkäaikaisen avohuollon sijoituksen päätyttyä, riippumatta lapsen iästä. Suurin osa lastensuojelun jälkihuollon asiakkaista on kuitenkin jo täysi-ikäisiä. Jälkihuolto tarjoaa kokonaisvaltaista tukea lapselle tai nuorelle ja sen tavoitteena on tukea kotiutumista tai auttaa aikuistuvaa nuorta saavuttamaan valmiudet itsenäisen elämän aloittamiseen. Isoissa elämän muutoksissa riittävän tuen takaaminen on olennaista ja hyvin toteutuva jälkihuolto onkin edellytys lastensuojelussa ja sijaishuollossa. (THL 2021.)

Vammaisuuden määrittely on perinteisesti ollut yhteisöjen sisäinen asia, mutta esimerkiksi YK:n vammaissopimuksessa vammaisuus on määritelty seuraavanlaisesti:

Vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa.

Tässä määritelmässä vammaisuutta ei nähdä ominaisuutena, vaan ennemminkin esteinä ja rajoitteina, jotka syntyvät suhteessa yhteiskuntaan. Tällöin yhteiskunnan kyvyttömyys muodostua kaikille saavutettavaksi nähdään syynä ongelmien ilmenemiselle. (THL 2021.)

Opinnäytetyömme tavoitteena oli työstää selkokielineen opas asumisen valmiuksista itsenäistyneille nuorille, joilla on erityisen tuen tarpeita. Muutto omaan kotiin -opas voi auttaa nuoria itsenäistymisen siirtymävaiheessa. Asumisen valmiuksien osa-alueita, joita nostimme esille oppaassa ovat arjenhallintataidot ja nuorten itsenäistymiseen liittyvät käytännön asiat. Opinnäytetyön pidemmän aikavälin tavoitteena on edistää erityisen tuen piirissä olevien nuorten itsenäisen asumisen valmiuksia.

Oppaan kautta nuoren vanhemmat voivat paremmin tukea ja ymmärtää mitä erityistä tukea tarvitseva nuori käy läpi, kun hän itsenäistyy. Ohjaajan merkitys perheen tukena saattaa kasvaa, sillä vanhempien voimavarat nuoren itsenäistyessä vaihtelevat. Perheen voimavarojen puute voi toimia hidasteena nuoren itsenäistymisen prosessissa. (Tuomaala & Vierikko 2021.) Opas voi toimia muistilistana myös ohjaajalle, kun hän tukee perhettä. Kun nuori tekee yhteistyötä ohjaajan ja vanhemman kanssa molempien yhteisymmärrys tilanteesta kasvaa. Oppaasta saa paremmin ajankohdasta tarttumapintaa nuoren itsenäistymiseen ja sen tukemiseen. Kaikilla osapuolilla on siis yhteisymmärrys kontekstista, ja vanhemmat voivat kysyä ohjaajilta oppaan pohjalta myös mieltä askaruttavista asioista.

Sosiaalialan eettinen osaaminen ja asiakastyön osaaminen ovat sosiaalialan kompetensseja, jotka koskettivat opinnäytetyötämme nuorten asumisen valmiuksien ja arjenhallintataitojen lisäämisessä itsenäistymisvaiheessa olevilla nuorilla. Omana oppimistavoitteenamme oli asiakastyön osaaminen, sosiaalialan eettinen osaaminen, sekä projektimuotoisen työskentelyn, nuorten itsenäistymisen käsitteiden ja asumisen valmiuksien hallinta. Opinnäytetyön prosessi myös kehittää ja auttaa opiskelijoita osoittamaan valmiuksia soveltaa omattuja tietoja ja taitoja käytännön tehtävissä. Toteuttaessa opinnäytetyötä kehittämisenäkökulmasta, on sen tarkoitus kehittää tai toteuttaa palvelu, tuote, prosessi tai teos. (Oulun ammattikorkeakoulu 2021.)

5.1 Oppaan tavoitteet ja laatuksiteerit

Projektin tuotokset olivat Muutto omaan kotiin -opas asumisen valmiuksista ja opinnäytetyön raportti. Opinnäytetyön raportointivaiheessa arvioimme opasta ulkoisten ja sisäisten laatuksiteerien kautta, jotka oli valmiiksi määritelty suunnitelmavaiheessa. Kysyimme hyödynsääjiltä palautetta sekä teimme jatkuvaa itsearviointia.

Tavoitteenamme oli tehdä opas sosiaalialan arvojen ja ammattieettisten periaatteiden mukaisesti. Oppaan tarkoitus on myös edistää yhteiskunnallisesti haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja hyvinvointia. Oppaan pidemmän aikavälin tavoitteena on mahdollistaa nuorten itsenäinen asuminen, elämänhallinnan paraneminen, itsenäinen elämä sekä tuen tarpeiden väheneminen.

Sosiaali- ja terveysalalle tehtyjen tuotteiden laatu kiinnostaa monia, kuten omaisia, maksajia, alan asiantuntijoita, kouluttajia ja varsinkin käyttäjiä. Sosiaali- ja terveysalan tuottajalle on tullut yhä enemmän tärkeämmäksi tuoda ilmi laatuun liittyviä käsitteitä ja osata soveltaa laatukäsitettä tuotamisprosesseissa. (Jämsä & Manninen 2000, 127.) Palveluiden tuottajalle on myös tärkeää, että tuotteen laatukriteerit huomioidaan. Myös tuotteiden laadun varmistaminen ja laatuun liittyvien käsitteiden käyttäminen tuo luotettavuutta lukijalle (Jämsä & Manninen 2000, 127).

Lukijan näkökulmasta laadukkaana oppaan vaikutus täyttää asiakkaan tarpeet mahdollisimman hyvin ja on odotusten mukainen. Laadukas tuote aiheuttaa myös vähäisesti negatiivista palautetta ja korjaustarvetta. (Jämsä & Manninen 2000, 127.) Kuuntelimme kohderyhmää ja heiltä saatu palaute ohjasi sisällön tuottamista oppaaseen, jotta kohderyhmä hyötyisi oppaasta mahdollisimman paljon.

Oppaan ulkoisia laatutavoitteita olivat selkeys ja toimeksiantajan visuaalinen ilme. Oppaan laatuavoitteita olivat helppolukuisuus, ymmärrettävyys ja oikeellisen tiedon käyttö. Keskeinen tietoperusta käsitteli asumisen valmiuksia, arjenhallintataitoja ja nuorten itsenäistymistä ja se määritteli myös oppaan sisällöllisiä laatukriteereitä. Tietoperusta oli nuoren itsenäistymistä tukevaa. Toisena sisällöllisenä laatukriteerinä oli, että oppaan tuli vastata sisällöllisesti työpajoissa nouseviin itsenäistä asumista ja nuoren itsenäistymistä käsitteleviin asioihin. Oppaan tavoite on, että se tavoittaa kohderyhmän sisällöllisesti. Oppaan keskeinen sisältö koostuu informaatiosta, joka on täsmällistä ja ymmärrettävää sekä siinä huomioidaan lukijan tiedontarve. Oppaan asiasisältö on tultava ilmi lukijalle ensimmäisellä lukukerralla ja tekstin on oltava selkeää. Painotuotteen suunnittelu etenee tiettyjen tuotekehityksen vaiheiden mukaisesti, mutta vasta kehittelyvaiheessa tehdään oppaan sisältöä ja ulkoasua koskevat valinnat. (Jämsä & Manninen 2000, 54, 56–57.) Sisältö jäsenneltiin loogisesti niin, että spesifistä tietoa on helppo hakea oppaasta myös nopeasti. Oppaasta löytyy sisällysluettelo ja sivunumerot, jotta tiedot ovat helposti löydettävissä. Hoivatie vastaa oppaan visuaalisesta ilmeestä ja taitosta.

Opas toteutettiin selkokielellä. Selkokieli on suomen kielen yksinkertaistettu muoto, jolla muokataan tekstin sisältöä, sanastoa ja rakennetta helpommaksi ymmärtää. Selkokieli on tarkoitettu henkilöille, joilla on vaikeuksia lukea tai ymmärtää yleiskieltä. (THL 2022.) Selkojulkaisua tehdessä on otettava huomioon julkaisun selkeä rytmittäminen, joka tukee tekstin ymmärtämistä. Selkotekstin kappaleet ovat lyhyempiä kuin yleiskielellä kirjoitetut ja samalla yksi kappale sisältää yhden kokonaisuuden. Selkojulkaisuihin on hyvä valita fontti, joka ei ole leikkaukseltaan liian ohut, eikä liian paksu, tai muutenkaan epätavallinen. Tämän lisäksi fontin koko on hyvä olla suurempi kuin muissa julkaisuissa. (Selkokeskus 2021.)

6 EETTISYYS

Sosiaalialan eettinen osaaminen tarkoittaa, että sosionomi osaa toimia aina ihmis- ja perusoikeus-säädösten, sosiaalialan arvojen ja eettisten linjausten mukaan. Sosionomi toimii arvostitilatilan-teissa eettisesti perustellen ja ymmärtää oman arvomaailman ja ihmiskäsityksen merkityksen asiakastyössä. Sosiaalialan eettisellä osaamisella tarkoitetaan myös kykyä edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Sosionomi tekee myös työtään yhteiskunnallisesti heikoimmassa asemassa olevien ihmisten puolella. (Diakonia ammattikorkeakoulu 2016.) Eettisyys tarkoittaa meille jokaisen yksilön arvon kunnioittamista, osallisuuden ja hyvinvoinnin edistämistä, sekä heikommassa asemassa olevien ihmisten tukemista yhteiskunnassa syrjäytymistä ja eriarvoisuutta ehkäisemällä. Sosiaalialan eettiset ohjeet toimivat ohjenuorana meille jokaisessa työskentelyvaiheessa.

Toiminnallisen opinnäytetyön prosessin aikana ydintiimme ja toimeksiantaja noudattivat sosiaalialan ammattieettisiä periaatteita ja sosiaalialan arvoja. Työpajoihin osallistuminen oli vapaaehtoista. Mahdollisuutta osallistua työpajoihin tarjottiin kaikille Hoivatien tukiasuntotoiminnan Muhoksen ja Oulun yksikön asiakkaille. Pidimme huolen jokaisen osallistujan yksityisyydestä ja kunnioitimme Hoivatien asiakkaiden ja henkilökunnan yksityisyyttä noudattamalla salassapitosäädöksiä. Työpajojen apukysymyksiä suunnitellessamme mietimme, kuinka saamme kysymyksistä mahdollisimman avoimia, siten etteivät kysymykset itsessään ohjaa osallistujan vastausta tiettyyn suuntaan, jolloin opinnäytetyömme luotettavuus heikkenisi. Työpajoissa ei kerätty tai käsitelty mitään henkilötietoja. Kaikki työpajoista saatu materiaali käsiteltiin anonyymisti.

Työskentelyotteemme oli asiakaslähtöinen, mikä ohjasi meitä tukemaan asiakkaan osallisuutta ja auttamaan heidän voimavarojensa tunnistamista työpajoissa. Työpajoissa kohtelimme osallistujia kunnioittavasti ja yhdenvertaisesti. Kohtasimme osallistujat ainutkertaisina yksilöinä ja annoimme jokaiselle tilaisuuden kertoa mielipiteensä vapaasti niitä väheksymättä. Tuimme osallisuutta jakamalla työpajoihin osallistujat kahteen ryhmään, jotta kaikki pääsisivät keskusteluissa ääneen ja siten tulisivat kuulluksi. Informoimme työpajojen alussa tarkasti mihin keskusteluista ja mind map -papereista saatua aineistoa käytetään. Korostimme työpajoissa, ettei mind map -papereihin kirjoiteta omia tietoja anonymiteetin säilyttämiseksi. Osallistujien anonymiteetti tuki turvallisuuden tunnetta, joka edesauttoi osallistumista keskusteluun. Osallistujat pystyivät tuomaan omia kokemuksiaan ilmi.

Sosiaalialan kehittämisinstituutioiden perimmäinen tarkoitus ja tavoite on ammatillisen osaamisen vahvistus, joka pitää sisällään myös työn eettisen laadun. Kehittämistyön arvoulottuvuus on tärkeä osa ammatillisen osaamisen edistämisestä puhuttaessa. Jokaisen ihmisarvo, oikeudenmukaisuus ja vastuullisuus, on sosiaalialan ammatillisia perusarvoja. Arvoulottuvuuden merkitys on tärkeää korostaa myös puhuttaessa osaamisen edistämisestä. (Kananoja 2012.) Koko opinnäytetyön prosessin aikana ja työpajoissa huomioimme asiakkaan osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Reflektoimme jatkuvasti pitkin opinnäytetyön prosessia omaa työtettämme. Käytimme paljon aikaa suunnitellessamme työpajojen sisältöä ja toteutusta, koska tiesimme, että kohderyhmä on hyvin heterogeeninen. Kohderyhmän nuorille itsensä ilmaisu voi olla haastavaa. Koska halusimme huomioida osallistujat mahdollisimman hyvin, päädyimme tekemään työpajat esteettömiksi.

7 OPPAAN TOTEUTUS

Tässä kappaleessa kuvasimme oppaan toteutuksen prosessia oppaan työstämisen eri vaiheissa. Hyödynsimme Jämsä & Mannisen Osaamisen tuotteistaminen sosiaali- ja terveysalalla -kirjaa, prosessin eri vaiheiden tunnistamisessa ja avaamisessa. Olemme myös avanneet kappaleessa projektiorganisaatiomme kokoonpanoa.

Projektiorganisaation ydintiimin muodostivat opinnäytetyön tekijät Halonen Hannu, Jokela Jonna, Niemelä Alma ja Väisänen Wilma. Opinnäytetyötä tehtiin ydintiimin kesken jokaisen tasavertaisella panostuksella. Ydintiimin rooli oli laatia suunnitelma opinnäytetyön ja oppaan toteutuksesta, johtaa työpajoja, kerätä niistä saatu informaatio, luoda niiden pohjalta opas, raportoida ja pyytää palautetta toimeksiantajan yhteyshenkilöiltä. Opinnäytetyö toteutettiin Hoivatien kanssa yhteistyössä toimeksiantona. Yhteyshenkilöt olivat Hoivatien kehitysjohtaja ja koulutusasiantuntija. Heidän roolinsa oli kommentoida ja ohjata oppaan luonnostelua, kehittelyä ja hyväksyä lopullinen tuote. He antoivat myös tarvittaessa apua ja ohjausta ydintiimille koko prosessin ajan. Itse työpajoihin osallistui sekä asiakkaita, että ohjaajia. Asiakkaiden rooli oli tuottaa informaatiota siitä, että millaista tukea tai tietoa he olisivat tarvinneet itsenäistymisen kynnyksellä. Myös ohjaajien rooli työpajoissa oli tuottaa informaatiota nuorten itsenäistymisestä ja asumisen valmiuksista peilaten sitä heidän ammatillisen kokemuksensa kautta. Oulun ammattikorkeakoulun ohjaavat opettajat olivat tarvittaessa tukemassa opinnäytetyön prosessia. Opinnäytetyötä tehtiin säännöllisesti joka viikko ja se suunniteltiin olevan valmis toukokuussa esitettäväksi.

Kun opinnäytetyön suunnitelma oli hyväksytty, toteutimme työpajoja Hoivatien tukiasunto toiminnan yksiköihin Ouluun ja Muhokselle. Työpajaksi kutsuimme tapahtumaa, johon kutsuimme koolle Hoivatien ohjaajia ja heidän asiakkaitaan. Lähetimme tukiasuntotoiminnan palveluvastaavalle kutsukirjeen työpajoihin, jonka hän välitti tukiasuntotoiminnan yksiköiden asiakkaille ja ohjaajille. Kutsukirjeessä asiakkaita ja työntekijöitä motivoitiin pienillä tarjottavilla ja arpomalla elokuvaliput halukkaiden kesken. Palveluvastaavan toimiessa kutsukirjeen välittäjänä pystyimme takaamaan asiakkaiden tietosuojan. Oppaan sisällön kokoaminen toteutettiin työpajojen avulla osallistamalla kohderyhmän nuoria, sekä heidän kanssaan työskenteleviä sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia. Työpajoissa keskustelimme osallistujien kanssa nuorten itsenäistymisestä ja siihen liittyvistä haasteista. Avoimen keskustelun avulla saimme tietoa nuorten tuen tarpeista ja haasteista itsenäisty-

misvaiheen kynnyksellä. Samalla saimme kuulla ammattilaisten näkemyksistä koskien nuoren itsenäistymistä ja ajankohtaisella tiedolla pystyimme kehittämään opasta asiakkaiden tarpeisiin sopiviksi.

Opasta pystytään työstämään ja kehittämään eri yhteiskunnallisten muutosten ohella. Hoivatiellä on oikeus muokata oppaan sisältöä ajan kuluessa taataksemme oppaan ajankohtaisuuden. Oppaan työstämiseen osallistuivat ydintiimi ja työpajojen osallistujat. Teimme oppaan sisällön Hoivatielle digitaalisena, jonka Hoivatie taittaa heidän visuaaliselle ilmeellensä sopivaksi. Hoivatie hoitaa kustannukset painatuksesta, mikäli he ottavat oppaan työvälineeksi myös fyysisenä versiona.

7.1 Ideointivaihe

Kehitystarve opinnäytetyötämme varten tuli suoraan Hoivatie tukiasuntotoiminnasta. Monilla nuorilla, jotka muuttavat tukiasuntotoiminnan yksikköön, ei ole kokemusta yksin asumisesta ja omilleen muuttamisesta. Tästä syntyi idea oppaan tekemiseen. Oppaat voidaan kategorisoida informaation välittämisessä käytettäviin tuotteisiin. Informaation välittämisessä käytettävien tuotteiden tarkoitus on kertoa tosiasioita mahdollisimman täsmällisesti ja ymmärrettävästi, vastaanottajan tarpeet huomioiden. (Jämsä & Manninen 2000, 54.)

Kun kehittämistarve on selvillä, alkaa ideointiprosessi, joka johtaa päätökseen ratkaisukeinosta. Tätä varten tarvitaan kuitenkin uusia innovaatioita ja vaihtoehtoja, jotta voidaan löytää tehokkaat ratkaisut ajankohtaisiin ongelmiin. Ideointivaiheessa voidaan käyttää luovan ongelmanratkaisun menetelmiä, joilla etsitään vastauksia sallivalla ja avoimella otteella. (Jämsä & Manninen 2000, 35.) Ideointivaihe alkoi tutustumalla nuorten itsenäistymisen ja asumisen valmiuksien -käsitteiden teoreettiseen tietoperustaan, jonka pohjalta aloitimme opinnäytetyön suunnitelman. Tässä vaiheessa suunnittelimme myös työpajat Hoivatie tukiasuntotoiminnan yksiköihin. Työpajoja suunnittelimme yhteensä kaksi kappaletta, joista yksi Oulun yksikköön ja toinen Muhoksen yksikköön. Työpajat olivat yhteisiä työntekijöille ja asiakkaille. Tavoitteenamme oli saada kaksi tuetun asumisen ohjaajaa ja 3–4 asiakasta osallistumaan molempiin työpajoihin.

7.2 Kehittelyvaihe

Tuotteen kehittelyvaiheessa edetään luonnosteluvaiheessa valittujen ratkaisuvaihtoehtojen, periaatteiden, rajausten ja asiantuntijayhteistyön mukaisesti. Kehittelyvaiheessa käytetään tuotekohdaisia työmenetelmiä ja -vaiheita. (Jämsä & Manninen 2000, 54.)

Muhoksen tukiasuntotoiminnan työpajaan osallistui viisi asukasta, yksi ohjaaja ja Oulun tukiasuntotoiminnan työpajaan osallistui kolme asukasta ja kaksi ohjaajaa. Asettelimme tarjottavat valmiiksi esille työpajoihin osallistujia varten. Ohjasimme osallistujat hakemaan vapaasti juotavaa ja syötävää työpajan alussa. Aloitimme työpajan kattavalla pohjustuksella, jossa esittelimme itsemme, opiskelupaikkamme, tutkintomme ja työpajan tavoitteen. Kerroimme, että olemme tekemässä opasta, joka käsittelee nuorten itsenäistymisen siirtymävaihetta ja arjenhallintataitoja. Avasimme käsitteet nuorten itsenäistyminen ja arjenhallinta selkokielellä. Kerroimme, että työpajasta saatuja tietoja hyödynnetään oppaan rakentamiseen. Korostimme myös, että tiedot tullaan käsittelemään luottamuksellisesti sekä työpajojen tietoa tullaan hyödyntämään oppaassa täysin anonymisti. Kerzasimme, että pidämme työpajat Oulun ja Muhoksen tukiasuntotoiminnan yksiköissä. Alustimme osallistujille työpajojen kulun ja kerroimme, että työpaja etenee avoimen keskustelun kautta apukysymyksiä hyödyntäen. Molemmissa työpajoissa jaoimme osallistujat kahteen ryhmään ja annoimme ryhmille A3 paperit ja kyniä. Kerroimme, että ideana on koota keskusteluista ja esiin nousseista asioista mind map.

Jaoimme asiakkaat kahteen ryhmään, jossa apukysymysten (liite 2) avulla saimme keskustelua aikaan ja esille nousseet olennaiset asiat koskien itsenäistymistä ja arjenhallintaa kirjoitettiin ylös mind mappiin. Apukysymykset käsitelivät itsenäistymistä, arjenhallintaa ja muuttoa omaan asuntoon. Kokosimme apukysymykset suunnitelmavaiheessa keräämämme teoriatiedon pohjalta siten, että kysymykset mahdollistaisivat avoimet vastaukset osallistujan omien kokemusten pohjalta. Vältimme kysymyksen asettelussa kysymyksiä, joihin voisi vastata vain kyllä tai ei. Keskustelua tuli osallistujien välille luontevasti ja he kirjoittivat mind mappiin asioita itsenäistymisestä, arjenhallinnasta ja muutosta omaan asuntoon. Käsitelimme kaikki apukysymykset läpi työpajoissa, mutta annoimme keskustelun edetä vapaasti ryhmissä. Keskustelua käytiin omista kokemuksista tukiasuntotoiminnan yksikköön muutosta, arjenhallinnasta, tuen tarpeista, itsenäistymisestä ja taloudenhallinnasta. Kävimme työpajoissa läpi seuraavat kuusi apukysymystä: 1. Mitä itsenäistyminen tarkoittaa sinulle? 2. Mitä sinun tuli ottaa huomioon, kun muutit omaan asuntoosi? 3. Mitkä asiat tulivat yllätyksenä muuton jälkeen? 4. Mitä uusia taitoja tai tietoja olet tarvinnut muutettuasi omaan

asuntoon? 5. Keneltä olet saanut tukea tai apua itsenäistymisen kynnyksellä? 6. Mitä olisit halunnut tietää omaan asuntoon muuttamisesta? Asiakkaat vastasivat avoimen keskustelun kautta kysymyksiin eri tahdissa ja kirjoittivat ajatuksiaan mind mappiin. Työpajojen lopuksi varmistettiin vielä osallistujien halukkuus osallistua elokuvalippujen arvontaan. Arvoimme kaksi elokuvalippua arvontaan osallistujien kesken. Lähetimme liput Hoivatien tukiasuntotoiminnan palveluvastaavalle, joka välitti elokuvaliput arvonnän voittajalle.

Molemmissa työpajoissa nousi esiin hyvin samankaltaisia asioita keskustelun ja apukysymysten pohjalta. Korostuneita asioita itsenäistymisen kynnyksellä olivat arjenhallinta, arjenhallintataidot, sosiaalinen tuki, hyvinvointi, talous, muuttoon liittyvät asiat ja tuen tarve. Valitsimme edellä mainitut asiat yläkäsitteiksi oppaaseen, koska ne korostuivat molemmissa työpajoissa. Arjenhallintaan liittyvinä asioina nousi esiin arjen rutiinit, vuorokausirytmii, hygienia, terveys ja työ tai opiskelu. Moni asiakkaista kertoi, että heidän täytyi harjoitella erilaisia arjenhallintataitoja muun muassa kodinhoitoa eli siivousta ja ruoan valmistusta. Sosiaalisen tuen tarve korostui myös työpajojen keskusteluissa. Sosiaalista tukea asiakkaat kokevat saaneensa perheeltä, työntekijöiltä, vertaistukena muilta nuorilta tai muilta läheisiltä. Tässä yhteydessä keskustelimme myös omatoimisuudesta ja luottamuksesta itseensä ja työntekijöihin. Asiakkaan hyvinvointi koostuu useista eri osa-alueista, jotka voidaan jakaa työpajojen perusteella karkeasti vapaa-aikaan ja terveyteen liittyviin asioihin. Monille juuri nämä asiat olivat hyvin tärkeitä.

Taloudenhallinta oli tullut monelle asiakkaalle uutena asiana, eikä sitä oltu harjoiteltu tarpeeksi ennen muuttoa tukiasuntotoiminnan yksikköön. Asiakkaat kokivat, että on tärkeä tunnistaa omien varojen rajallisuus "ettei elä yli varojen". Omien varojen hahmottamista tukee kuukausibudjetin suunnittelu, johon merkataan omat tulot ja menot. Tarvittaessa raha-asioiden hoitoon saa apua työntekijöiltä, läheisiltä tai edunvalvojalta. Asiakkaat nostivat esille tuen merkityksen laskujen maksun opettelussa. Muuttoon liittyvissä asioissa kävimme läpi varsinaista muuttoprosessia, johon kuuluu tutustuminen tulevaan kotiin, tavaroiden pakkaus ja muuttotavaroiden kuljetuksesta huolehtiminen. Muuttaessa täytyy myös huolehtia muuttamiseen ja asumiseen liittyvien ilmoitusten ja hakemusten tekemisestä. Tällaisia ovat esimerkiksi muuttoilmoituksen tekeminen Digi- ja väestövirastoon ja Postiin, sekä yleinen asumistukihakemus Kelaan. Ohjaajien ja läheisten tuki koettiin merkittäväksi myös koko muuttoprosessin aikana.

Työpajoissa korostuneet asiat linkittyvät selkeästi omiin valmiuksiin itsenäisen asumisen suhteen. On tärkeä huomioida jokaisen asiakkaan yksilölliset tuen tarpeet ja kohdentaa tuki juuri näihin asioihin, jotta asiakas voisi tulevaisuudessa huolehtia asioista itsenäisesti. Tukiasuntotoiminta tähtää uusien asioiden oppimisen opetteluun ja usein muuton jälkeen tuki onkin tiiviimpää ja vähenee vähitellen asiakkaan tietojen ja taitojen kasvaessa. Tarvittaessa tukea työntekijöiltä saa esimerkiksi lääkärikäynteihin, lääkehoidon toteutukseen, laskujen maksamiseen, ruoan laittoon, kodinhoitoon, hakemusten ja lomakkeiden täyttämiseen, mutta pääasiallisesti ohjaus painottuu sosiaaliseen tukeen.

Oppaan sisällön työstäminen alkoi, kun tukiasuntotoiminnan yksiköiden työpajat oli toteutettu. Hyödynsimme työpajoissa koottuja mind mappeja oppaan yläkäsitteiden tunnistamiseen. Avasimme yläkäsitteitä hyödyntäen luotettavia ammattialan tietolähteitä. Opasta luodessamme meidän tuli perehtyä selkokieliseen kirjallisuuteen sekä sen kriteereihin. Otimme opasta kirjoittaessamme huomioon päälauseiden käytön, fontin, fontin koon, rivivälien koot sekä mahdollisimman monipuolisesti informaation kertomisen lausein ja erilaisia listoja hyödyntäen. Näin pystyimme takaamaan selkokielisyyden laatukriteerin oppaassamme. Opasta työstäessä keskustelimme oppaan sisällöstä ja sen aiheiden olennaisuudesta ydintiimin kesken kasvokkain ja Teams –yhteyden välityksellä. Rajasimme pois epäolennaisen informaation ja pyrimme pitämään oppaan tiiviinä, että opas pysyy itsenäistymisen ja arjenhallinnan aiheissa.

7.3 Viimeistelyvaihe

Palautteen ja arvioinnin kerääminen on oleellinen osa koko tuotekehittelyä. Tuotteen esitestaamisen kehittelyvaiheessa on yksi parhaista keinoista arvioida tuotetta. Tähän on hyvä hyödyntää kehittäelyprosessiin osallistuvaa kohderyhmää. Palautteen perusteella käynnistetään tuotteen viimeistely, joka voi sisältää yksityiskohtien hiomista, käyttö- tai toteutusohjeiden laadintaa tai päivittämisen suunnittelua, kuten myös jakelun suunnittelua. (Jämsä & Manninen 2000, 80, 81.)

Viimeistelyvaiheessa lähetimme oppaan vedoksen molempiin tukiasuntotoiminnan yksikköihin kommentoitavaksi (liite 3) tukiasuntotoiminnan palveluvastaavan kautta sekä Hoivatien yhteyshenkilöille (liite 4). Kyselylomakkeeseen annoimme vastausaikaa yhden viikon eli seitsemän päivää. Opasta hiottiin hyödyntäen kommenttikierrokselta ja Hoivatien yhteyshenkilöiltä saatua palautetta. Tässä vaiheessa keskityimme myös ulkoisiin laatukriteereihin, joita olivat oppaan selkokielisyys ja

visuaalinen ilme. Tukiasuntotoiminnan työpajojen kommenttikierrokselta saimme kirjallisia kehitysideoita opasta koskien. Teimme palautteen perusteella muutoksia oppaaseen lisäten täsmennyksiä listoihin ja kohdentaen opasta tukiasumistoiminnan menettelyitä vastaavaksi. Työpajoihin osallistujat kertoivat, että tukiasuntotoiminnassa palvaroitin ja sen kunnossapito on kiinteistöhuollon vastuulla. Tarkensimme oppaan ”Muuttaessa muista” - kohtaan hyvinvointikeskuksen valinnan- ja apteekkitilin tarpeen osiot. Hoivatien yhteyshenkilöiden väliarvioinnista saadun palautteen perusteella muokkasimme opasta enemmän vuorovaikutukselliseksi. Teimme oppaaseen täydennettäviä kohtia, jotka asiakas voi itse täydentää. Hyödynsimme oppaassa myös listaa, johon asiakas voi itse merkitä tehdyt tehtävät tai osaamansa asiat.

Ennen kun palautimme lopullisen oppaan, pyysimme palautetta (liite 5) vielä projektin ulkopuoliselta nuorelta, jolle itsenäistyminen oli ajankohtaista. Täydennettäväksi nuori ehdotti, milloin ja missä asioissa olisi hyvä ottaa isännöitsijään yhteyttä. Pidimme täydennysehdotusta hyvänä ja lisäsimme sen oppaaseen. Halusimme taata oppaan laadun, ymmärrettävyyden ja kohderyhmän saavutettavuuden, sillä opas oli tulossa ison organisaation käyttöön. Kun opas oli täysin valmis, esittelimme sen Hoivatille. Kerromme seuraavassa osiossa arvioinnista ja palautteesta.

8 ARVIOINTI

Pidimme Hoivatien yhteyshenkilöiden kanssa suunnitelmavaiheen väliarvioinnin Teams-kokouksessa, jossa otimme vastaan palautetta oppaan suunnitelmasta. Saamamme palaute oli positiivista. Yhteyshenkilöt toivoivat myös, että saisimme osallistettua heidän asiakkaitaan oppaan laatimiseen. Suunnitelman ollessa viimeistelyä vaille valmis, lähetimme sen sähköpostilla Hoivatiele ja pyysimme kertaalleen palautetta. Toteutusvaiheessa työskentely oli tiivistä ydintiimin, sekä toimeksiantajan kesken. Tiiviin yhteistyön ansiosta pystyimme kehittämään opasta ilman pidempiä taukoja. Toteutusvaiheen aikataulu oli alkuperäistä suunnitelmaa tiukempi, mutta emme koe, että tämä olisi vaikuttanut lopputulokseen.

Toteutusvaiheessa kokosimme työpajojen annista vedoksen oppaan sisällöstä, jonka välitimme kommentoitavaksi Hoivatien työpajoihin osallistuneille. Välitimme viimeistelyvaiheessa olevan oppaan työpajojen osallistujille kyselylomakkeen kera (liite 3). Kyselylomakkeessa pyysimme osallistujia arvioimaan oppaan sisällöllisiä ja ulkoisia laatukriteereitä laatimiemme kysymysten avulla. Kyselylomakkeessa ulkoisiksi laatukriteereiksi nostettiin oppaan hyödyllisyys, kohderyhmän saavutettavuus sekä, kuinka hyvin oppaan sisältö vastasi työpajojen antia. Sisäisiä laatukriteereitä arviointiin oppaan helposti ymmärrettävyyden, ulkonäön selkeyden, sekä sisällön olennaisuuden ja kattavuuden kautta. Saimme tukiasuntotoiminnan työpajoihin osallistujilta kirjallisesti kehitysideoita opasta varten. Osallistujat antoivat palautetta vain siihen, mitä olisivat kaivanneet oppaaseen lisää.

Opas lähetettiin sähköpostitse täysin ulkopuoliselle nuorelle, joka oli vasta käynyt läpi itsenäistymisen prosessin ja muuttanut omaan kotiin vuoden 2021 aikana. Pyysimme häneltä palautetta oppaasta vastaamalla valmiin kyselylomakkeen kysymyksiin (liite 5). Kysyimme lomakkeessa oppaan ymmärrettävyyttä, hyödyllisyyttä sekä sisällön kattavuutta. Halusimme varmistaa, että oppaan sisältö on ulkonäöllisesti selkeä ja ymmärrettävä, sekä vastaa sisällöllisesti nuorten tarpeisiin. Palautteesta korostui positiivisina asioina fontin tyyli ja koko, listauksien selkeys sekä se, että oleellinen tieto oli helposti löydettävissä. Sisällöllisesti nuori piti opasta hyvänä tietopakettina, jossa oli oleellisia asioita ”ennen muuttoa kuin muuton jälkeenkin”. Opasta kommentoiva nuori koki oppaan hyvin selkeäksi ja ymmärrettäväksi. Saimme myös väliarvion Hoivatien yhteyshenkilöiltä, jossa he toivoivat oppaaseen lisää vuorovaikutuksellisuutta. Oppaasta toivottiin ”täydennettävän työkirjan” tapaista, johon nuoret voivat merkitä heille tärkeitä yhteystietoja tai olennaisia hankintoja muuttoa varten. Lisäsimme oppaaseen yhteyshenkilön palautteen perusteella täytettäviä kohtia, joihin lukija

voi tehdä omia merkintöjä. Täytettävät kohdat lisäävät oppaan vuorovaikutteisuutta, joka tukee oppaan käyttöä myös fyysisenä työvälineenä.

Kun opas oli valmis, lähetimme Hoivatien yhteyshenkilöille palautelomakkeen (liite 4), jossa pyysimme yhteyshenkilöiltä arviointia oppaan laatukriteerien ja suunnitelman tavoitteiden toteutumisesta, kohderyhmän saavutettavuudesta sekä opiskelijoiden työskentelystä. Avasimme kysymysten perään ydintiimin työskentelyä ohjaavia tavoitteita ja oppaan laatukriteereitä, jotta ne olisivat kyselyyn vastaajalle helposti löydettävissä.

Yhteyshenkilöt arvioivat, että opas vastaa opinnäytetyömme suunnitelmaan määriteltyjä tavoitteita. Opinnäytetyön suunnitelmaan kirjattuna tavoitteena oli työstää opas itsenäisen asumisen valmiuksista nuorelle, jolla on erityisen tuen tarpeita. Yhteyshenkilöt arvioivat, että nuorten tarpeet ja toiveet oli otettu opasta luodessa hyvin huomioon. Oppaan sisällön arvioitiin tukevan nuoren itsenäistymistä ja itsenäistä asumista. Oppaan tärkeimpänä laatutavoitteena pidettiin arvioinnissa sitä, että opas vastaa kohderyhmän tarpeita ja odotuksia. Laatutavoitteiden arvioitiin myös kokonaisuudessaan toteutuneen hyvin. Yhteyshenkilöt näkevät oppaan ”pohjana” nuoren ja ohjaajan työskentelylle, kun nuoren muuttoja valmistellaan. Arvioinnissa oppaan ulkoiset laatutavoitteet, eli selkeys, helppolukuisuus ja tiedon oikeellisuus koettiin täytyneen hyvin. Oppaaseen voidaan tarvittaessa Hoivatien puolesta tehdä ulkopuolinen selkokielisyyden tarkastus ennen oppaan taittoa. Opasta halutaan tulevaisuudessa hyödyntää tukiasuntotoiminnan asiakastyössä ja yhteyshenkilöt aikovat selvittää oppaan käyttöä myös muissa Hoivatien palveluissa. Yhteyshenkilöt ovat kokeneet opiskelijoiden kanssa työskentelyn onnistuneeksi ja joustavaksi. Yhteyshenkilöt arvioivat opiskelijoiden työskentelyn opinnäytetyön prosessin aikana olleen hieno oppimiskokemus.

Suunnitelmavaihe oli meille alussa haastava, koska meillä ei ollut vielä muodostunut yhtenäisiä työskentelytapoja. Kuitenkin mielenkiintoinen aihe sai meidän välillämme aikaan keskustelua, jonka kautta päämäärämme selkiytyi. Yhteistä päämäärää tuki ajatus siitä, millainen oppaasta tulisi muodostua. Yhtenäisten työskentelytapojen kehitystä tukivat myös yhdessä sovitut oppaan laatukriteerit, joiden toteutumista seurassimme koko prosessin ajan. Olimme suunnitelman lopputulokseen tyytyväisiä, etenkin tietoperustan kattavuuden osalta. Toteutusvaiheen osalta arvioimme työpajojen toteutumista ja omaa työotettamme. Onnistuimme mielestämme työpajojen toteutuksessa, sillä olimme etukäteen suunnitelleet tarkasti erilaisia työskentelytapoja, joiden avulla jokainen osallistuja tulisi kuulluksi. Työpajojen osallistujien määrä yllätti meidän positiivisesti, sekä keskustelua oli luontevaa ja helppoa saada aikaan. Onnistuimme tunnistamaan työpajoissa nousseista asioista

suojaavia- ja riskitekijöitä. Arvioimme, että työskentelimme prosessin aikana sosiaalialan asiakastyön ja eettisyyden kompetenssien mukaisesti. Työskentelimme työpajoissa asiakaslähtöisesti noudattaen sosiaalialan eettisiä ohjeita. Arvioimme, että viimeistelyvaihe sujui hyvin, huolellisesti tekemämme pohjatyon vuoksi. Olimme erittäin tyytyväisiä tekemästämme oppaasta ja positiivisesta palautteesta toimeksiantajalta.

Arvioimme yhteistyön opinnäytetyön toimeksiantajan kanssa toimivaksi. Olimme aktiivisesti vuorovaikutuksessa oppaan eri kehitysvaiheissa ja saimme aina pyydettyä palautetta työstämme. Saimme palautetta niin Hoivatien yhteyshenkilöltä, itsenäistyneeltä nuorelta, sekä työpajojen osallistujilta. Palaute oli pääasiassa positiivista, mutta saimme myös olennaisia kehitysideoita. Valmiin oppaan palautteiden pohjalta koimme, että oppaan sisäiset ja ulkoiset laatuksiteerit toteutuivat. Opas palvelee myös käyttötarkoitustaan ja kohderyhmää.

Opinnäytetyötä ohjaavat opettajat arvioivat sekä ohjasivat työskentelyämme opinnäytetyöpajojen sekä yksilöohjauksen kautta, jotta työmme vastasi Oulun ammattikorkeakoulun asettamia hyväksytyn opinnäytetyön kriteereitä. Valmis opinnäytetyö lähetettiin opinnäytetyön ohjaajille arvioitavaksi. Opinnäytetyön hyväksymisen ja arvioinnin jälkeen se julkaistaan Theseus -tietokantaan.

9 POHDINTA

Opinnäytetyön prosessin aikana tavoitteenamme oli oppia sosiaalialan asiakastyön osaamisen kompetenssin mukaisesti tukemaan yksilöiden kasvua ja kehitystä, tukea yksilöitä tavoitteellisesti, tunnistaa voimavaroja ja tukea osallisuutta. Asiakastyön osaamisen kompetenssin merkitys nousi meille esiin työpajoissa työskentelyotteemme kautta. Meidän näkökulmastamme työpajat tukivat asiakastyön osaamisen teoreettisia menetelmiä parhaiten, sillä ne olivat helposti sovellettavissa asiakaslähtöisiksi. Mielestämme työpajat mahdollistivat myös vastavuoroisen dialogin meidän ja osallistujien välillä. Päätimme pitää työpajat tukiasuntotoiminnan yksiköissä, jotta se tekisi asiakkaiden osallistumisen mahdollisimman helpoksi. Työpajoista kerätyn informaation avulla tarkastelemme asiakkaiden asumisen palveluntarpeita, jotka otimme oppaan sisältöä kootessa huomioon. Tavoitteenamme oli tehdä oppaasta Hoivatien ja asiakkaiden tarpeita vastaava, jotta se palvelisi asiakasryhmää ja toimeksiantajaa. Työpajoissa tunnistimme asiakastyön osaamisen kompetenssin mukaisesti suojaavia- ja riskitekijöitä asiakkaiden elämässä, jotka liittyivät itsenäistymisen siirtymävaiheeseen ja asumisen valmiuksiin ja otimme ne huomioon opasta toteuttaessamme.

Sosiaalialan asiakastyön osaamisen kompetenssin mukaisesti työstimme oppaan tukemaan yksilöiden kasvua ja kehitystä. Tavoitteet ovat olleet läsnä koko opinnäytetyön prosessin ajan sen eri vaiheissa. Pohdimme eri käsitteitä, kuten asumisen valmiudet, arjenhallinta, arjenhallintataidot, elämänhallinta ja hyvinvointi. Koska käsitteiden sisällä on paljon yhtäläisyyksiä, se haastoi niiden valinnassa. Kun olimme tehneet käsitteiden valinnat, täytyi ottaa huomioon niiden rajaaminen. Pohdimme termien erojen selkeyttä ja, että ymmärtääkö lukija käsitteiden erot ilman tarkkaa perehtymistä aiheeseen. Tavoitteemme oli tuottaa mahdollisimman laadukasta, eettisesti kestäväää sisältöä luotettavista, tutkittua tietoa sisältävistä lähteistä. Nuorten itsenäistymisen prosessi on yksilöllinen ja nuoren valmiuksista riippuvainen siirtymävaihe, jota voidaan tarkastella useista eri näkökulmista. Myös asumisen valmiuksien käsitteen sanatarkka määrittely on lähes mahdotonta, koska sille ei ole olemassa täydellistä mittaria. Kattavan tietoperustan avulla olemme oppineet rajaamaan sekä hallitsemaan opinnäytetyömme käsitteet. Koska olimme itse jo käyneet läpi itsenäistymisen siirtymävaiheen, oli pidettävä huolta, ettemme tuo ilmi omia kokemuksiamme tai anna niiden vaikuttaa oppaan sisältöön. Halusimme, että oppaaseen tuleva tieto saataisiin suoraan työpajoihin osallistuneilta.

Sosiaalialan eettinen osaaminen kulki mukanaamme koko opinnäytetyön prosessin ajan. Työpaikoissa kohtasimme kaikki asiakkaat kunnioittavasti ja yksilöinä, sekä heillä oli mahdollisuus kertoa omat mielipiteensä ja kokemuksensa vapaasti. Koemme, että eettinen osaamisemme on kasvanut prosessin edetessä. Ymmärrämme paremmin yksilöllisyyden merkitystä ja sitä, että kaikilla ei ole samoja lähtökohtia tai kognitiivisia valmiuksia. Pohdimme tukiasuntotoiminnan asiakkaiden tuen tarpeita opasta toteuttaessamme. Halusimme tehdä oppaan mahdollisimman saavutettavaksi, joten päätimme tehdä siitä selkokielisen.

Reflektoimme omia oppimistavoitteitamme, joita olivat nuorten itsenäistymisen ja asumisen valmiuksien käsitteiden, sekä projektimuotoisen työskentelyn hallinta. Hyödynsimme opinnäytetyön ja oppaan tekemisessä projektimuotoista työskentelyä. Projektimuotoisessa työskentelyssä korostui viestintä toimeksiantajan ja meidän välillä. Opimme paljon menetelmien valinnasta, suunnitelmallisuudesta, tiedonhankinnasta ja lähdekriittisyydestä opinnäytetyön prosessin aikana. Projektin toteuttaminen oli vuorovaikutuksellista eri tahojen kanssa ja meillä täytyi olla oma-aloitteisuutta ja aktiivisuutta, jotta projekti etenisi. Olimme vastuussa raportoinnista toimeksiantajalle ja myös opinnäytetyötä ohjaaville opettajille. Opimme projektimuotoisen työskentelyn eri vaiheet Jämsä & Mannisen (2000) vaiheistuksen ja käytännön toteutuksen kautta.

Koimme opinnäytetyön tekemisen opettavaiseksi. Saimme lisää tietoa asiakasryhmästä, nuorten itsenäistymisestä, nuorten asumisesta, sekä Hoivatien tukiasuntotoiminnasta ja palvelujärjestelmästä. Hahmotimme työskennellessämme tukiasuntotoiminnan ja moniammatillisen työn merkityksen palvelujärjestelmässä. Syvennymme nuorten itsenäistymistä ja nuorten asumista koskevaan informaatioon tietoperustaa luodessamme, joka edesauttoi oppaan työstämistä kohderyhmän tarpeita vastaavaksi. Opimme tarkastelemaan kriittisesti omaa tekstiämme, sekä tietolähteitä. Virheellisen tiedon käyttö voi johtaa opinnäytetyön luotettavuuden heikkenemiseen, tämän vuoksi on oltaava huolellinen mistä ja mitä tietoa hyödyntää. Pidimme myös huolen, että lähteistä otettu tieto hyödynnettäisiin kunnioittaen alkuperäisen informaation kirjoittajaa välttäen plagiointia. Kehitimme ja arvioimme työskentelyämme, sekä oppaan ja opinnäytetyön laadullista sisältöä läpi prosessin.

Opinnäytetyömme valmistumiseen liittyi myös riskejä, joita kartoitimme opinnäytetyön suunnitelmassa. Tiedostimme, että aikataulu saattaa viivästyä, jonka vuoksi pidimme sitä yhtenä riskitekijänä. Haasteena aikataulutukselle oli, että halusimme tarkoituksellisesti työstää suunnitelmaa koko ydintiimillä, jotta työn yhtenäisyys säilyy. Tämän vuoksi aikataulu lopulta venyi suunnitellusta. Sisällön laadullinen riski oli se, ettei opas täytä Hoivatien kriteerejä, jonka vuoksi kävimme tiivistä

keskustelua Hoivatien ennalta nimettyjen yhteyshenkilöiden kanssa. Myös COVID-19 pandemia loi riskin opinnäytetyön valmistumiselle. Pystyimme kuitenkin työstämään opinnäytetyötä Teams -yhteydellä.

Informaation välittämiseen käytettävien tuotteiden yleinen ongelma on myös asiasisällön muuttuminen ajan kuluessa, sekä asiasisällön valitseminen ja määrä. Myöskin kohderyhmä saattaa olla hyvin heterogeeninen, joka voi tuottaa haasteita asiasisällön valitsemisessa (Jämsä & Manninen 2000, 54). Varauduimme ongelmaan niin, että Hoivatiellä on oikeus muokata opasta, jos asiasisältö muuttuu ajan kuluessa. Työpajoihin liittyvänä riskinä oli, ettei niihin olisi osallistunut tukiasuntotoiminnan asiakkaita, jotka tuottivat ensikäden tietoa opasta varten. Varauduimme riskiin, tekemällä kutsukirjeestä mahdollisimman kiinnostavan ja selkokielisen. Kyselylomakkeiden lyhyen vastausaikataulun vuoksi oli olemassa riski, ettemme ehtisi saada palautetta työpajoihin osallistujilta. Yhteiskumppanina toimiva Hoivatie antoi kuitenkin lopussa arvioinnin oppaasta ja ydintiimin työskentelystä prosessin aikana.

Neljän ihmisen ydintiimissä työskentely on tuonut kattavasti erilaisia näkökulmia aiheeseen. Kaikki meistä ovat työskennelleet nuorten kanssa, joilla on erityisen tuen tarpeita, joten koimme opinnäytetyömme kautta työstetyn oppaan merkitykselliseksi. Pystyimme reflektoimaan työelämän tuomaa kokemusta kootessamme tietoperustaa, jonka kautta koimme ammatillisen osaamisen kasvua. Ydintiimissä työskentely on kehittänyt työryhmässä toimimisen valmiuksia.

Tulevaisuudessa opasta voidaan kehittää Hoivatien toimesta ajankohtaiseksi, jos oppaan sisältämät tiedot vanhenevat. Olemme sopineet Hoivatien kanssa oikeudet oppaan päivittämiseen. Toivomme, että opas tulee Hoivatielle pysyväksi työvälineeksi, myös muihin kuin tukiasuntotoiminnan asiakastyöhön. Tavoitteenamme olisi, että mahdollisimman moni hyötyisi oppaasta itsenäistymisen siirtymävaiheessa. Tulevaisuuden kehitysehdotuksena pidämme tutkimusta oppaan vaikutavuudesta nuoren arjenhallinnassa ja tuen tarpeissa.

LÄHTEET

Aspa. Tuettu asuminen. 2021. Haettu 27.12.2021. <https://www.aspa.fi/tuettu-asuminen/#7cce6abb>.

Diakonian ammattikorkeakoulu. Sosionomi (AMK) -koulutuksesta valmistuneen osaamisvaatimukset eli kompetenssit. 2016. Haettu 5.12.2021. <https://www.diak.fi/opiskelu/opiskelijanpolku/opintojen-suorittaminen/arviointi/osaamisvaatimukset-sosionomi/#1e9a8fc3>.

Hienonen, Virpi. Kinnunen, Helena. Viita, Anne. Hyvä vuokrasuhde. Käytännön opas asunnon vuokraukseen. 2010. Kiinteistöalan kustannus Oy. 14–15.

Hoivatie. Haettu 9.12.2021. <https://www.hoivatie.fi/hoivatie/>.

Huotari, Rauni. Omillaan toimeen tuleva aikuinen, lastensuojelun jälkihuolto nuoren itsenäistymisen tukena. 2010. Haettu 26.9.2021. https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/9830/urn_nbn_fi_uef-20110014.pdf?sequence=1&isAllowed=yrd.

Ihalainen, Jarmo & Kettunen, Terttu. Turvaverkko vai trampoliini. Sosiaaliturvan mahdollisuudet. 2012. 48–49. Sanoma Pro Oy. Helsinki.

Jämsä, Kaisa & Manninen, Elsa. Osaamisen tuotteistaminen sosiaali- ja terveysalalla. 2000. Tammi. Vantaa. 28, 35, 52, 54, 56–57, 80, 81, 127.

Kananoja, Aulikki. 2012. Näkökohtia sosiaalialan kehittämisen etiikasta: Vaikeutuvatko ongelmat vai kasvaako ongelmien ja osaamisen kuilu? Haettu 27.12.2021. <https://www.aulikkikananoja.fi/nakokohtia-sosiaalialan-kehittamisen-etiikasta-vaikeutuvatko-ongelmat-vai-kasvaako-ongelmien-ja-osaamisen-kuilu/>.

Kela. Kelan etuudet. 2021. Haettu 6.2.2022. <https://www.kela.fi/kelan-etuudet#perustoimeentulo-2>.

Kela. GAS-menetelmä kuntoutuksen tavoitteiden laatimiseen ja arviointiin. 2021. Haettu 6.5.2022. <https://www.kela.fi/yhteistyokumppanit-kuntoutuspalvelut-palveluntuottajille-kuntoutuksen-mittaaminen-ja-arviointi-gas-menetelma>.

Kivelä, Valtteri & Lempinen, Juho. Arki hallintaan: Nuorten ryhmätoiminnan ohjaaminen. 2010. 12–13. Haettu 6.5.2022. http://www.kota.fi/wp-content/uploads/KOTA-AHM_book_press-toinen-painos.pdf.

Korvela, Pirjo. Arjen rakentumisen ja rytmien kokoavaa tarkastelua. 2014. 319–328. Haettu 6.5.2022.

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/153029/14%20Korvela.pdf>.

Kulmala, Marianne. Kun erityisnuori muuttaa pois kotoa- vanhemmat tunteiden pyöryksessä. Haettu 21.1.2022. *Autismi –lehti* 3/2016.

Kuluttajaliitto. Muuttajan muistilista. Asuminen. Haettu 26.9.2021. <https://www.kuluttajaliitto.fi/materiaalit/muuttajan-muistilista/>.

Kymenlaakson sosiaali- ja terveystyöpalvelut. Mielensterveys- ja päihdekuntoutujien tuettu asuminen. Palvelukuvaus. 2020. 4–8. Haettu 27.12.2021. <https://www.kymsote.fi/medias/Palvelukuvaus-Mtpaihde-tuettu-asuminen.pdf?context=bWFzdGVy-fHBkZi1hdHRhY2htZW50c3w4NzkzNDJ8YXBwbGljYXRpb24vcGRmfGgzOS9oZDY-vODkwNzQ4NTEwODQ5NC9QYWx2ZWx1a3V2YXVzX010cGFpaG-RIX3R1ZXR0dSBhc3VtaW5lbi5wZGZ8MjllZDQ1YmY4NzdmOTk0MTFhNDRiMzlxYjFhOW-VmMwI1MGNiMzFmNTBmOWU4ZTZINGFINWUwYjk3MmU2NzQwYg>.

Liikkanen, Mirja. Vapaa-aika - Työn vastakohta, harrastuksia vai vapautta? 2004. Haettu 3.1.2022. Tilastokeskus. https://www.stat.fi/tup/hyvinvointikatsaus/hyka_2004_2_vapaa-aika.html.

Liukko, Eeva. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Erityistä tukea tarvitseva henkilö palvelujärjestelmässä. 2019. 5–14. Haettu 27.12.2021. <https://koskeverkko.fi/wp-content/uploads/2020/02/Eeva-Liukko-PAKUseminaari-181119-Jyv%C3%A4skyl%C3%A4.pdf>.

Malm, Karla. Itsenäistynyt nuori, vahvistuva toimija. 2018. 45. Haettu 29.9.2021. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/itsenaistyva_nuori_vahvistuva_toimija_web.pdf.

Nuorten hyvinvointikertomus. Nuorten velkaantuminen. 2020. Haettu 21.10.2021. <https://www.nuortenhyvinvointikertomus.fi/indikaattorit/tulevaisuuden-hallinta/nuorten-velkaantuminen>.

Nuortenlinkki. Ranta, Mette. Itsenäistyminen. Haettu 26.9.2021. <https://nuortenlinkki.fi/tietopiste/tietoartikkelit/mielenterveys/itsenaistyminen>.

Oulun ammattikorkeakoulu. 2021. Opinnäytetyö. Haettu 27.12.2021. <https://www.oamk.fi/opinto-opas/opintojen-sisalto/opinnaytetyo>.

Oulun ammattikorkeakoulu. 2016. Toiminnallisen opinnäytetyön suunnitelma. Haettu 18.1.2022. 2. <https://www.oamk.fi/utills/opendoc.php?aWRfZG9rdW1lbnR0aT0xNDMwODAxMTA3>.

Opetushallitus. 2022. Yhteiskuntaoppi 1: Yhteiskuntajärjestelmä. Haettu 6.2.2022. <https://aipe.edu.fi/web/site-146190/state-jurdcojqgmra/page-146483>.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2012. Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelma 2012–2015. 6. Haettu 6.2.2022. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79218/OKM06.pdf?sequence=1&isAllowed>.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. Nuorisobarometri 2015. Myllyniemi Sami (toim.). Arjen jäljillä. Haettu 6.2.2022. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2016/01/Nuorisobarometri_2015_IS-SUU.pdf.

Oulun kaupunki. Asumispalvelut. 2022. Haettu 6.2.2022. <https://www.ouka.fi/oulu/terveyspalvelut/mt-asumispalvelut>.

Oulun kaupunki. Palvelujen hakeminen. 2022. Haettu 6.5.2022. <https://www.ouka.fi/oulu/vammaisuus/>.

Pentti Arajärvi, Tieteen termipankki, Oikeustiede, Asumispalvelut, Haettu 28.2.2022

<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:asumispalvelut>.

Reuterskiöld, Hans. Oman kämpän käsikirja. 2011. Suomentanut Lotta Lipsanen. Karisto Oy Hämeenlinna. 10–11, 14, 29, 33, 95, 118, 120–121.

Räntilä, Jenni. Nuoren itsenäistymisprosessi lastensuojelun laitoshuollossa, opinnäytetyö, HAMK. 2012. 11 Haettu 26.9.2021. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/38764/Nuoren_itsenaistymisprosessi_lastensuojelun_laitoshuollossa.pdf?sequence=1.

Selkokeskus. Selkokieli: Selkojulkaisun ulkoasu. 2021. Haettu 28.2.2022. <https://selkokeskus.fi/selkokieli/selkojulkaisun-ulkoasu/>.

Soininen, Timo. Itsenäistymisharjoittelu sijaishuoltonuorten aikuistumisen tukena. 2020. 20. Haettu 28.2.2022. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/348933/Timo%20Soininen_opinn%C3%A4ytety%C3%B6.pdf?sequence=2&isAllowed=y.

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301, 3 §, §21, Haettu 21.10.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>.

Suurpää, Leena. Itsenäistymisen ristivetoa nykynuoruudessa. 2020. Lastensuojelun keskusliiton verkkojulkaisu 3/2020. 13. Haettu 26.9.2021. https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Ensiaskeltulevaisuuteen_verkkojulkaisu.pdf.

Tammelin, Heidi & Tuominen Katri. MIELENTERVEYSKUNTOUTUJIIEN ASUMISEN VALMIUKSIEN ARVIOINTI. Hoitotyön koulutusohjelma 2018. 13, 19, 25. Haettu 31.1.2022. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/147345/tammelin_heidi%20tuominen_katri.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Asuminen. 2021. Haettu 5.12.2021. <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/tuki-ja-palvelut/asuminen>.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Asuminen. Tuettu asuminen. 2021. Haettu 23.12.2021. <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/tuki-ja-palvelut/asuminen>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Mitä toimintakyky on? 2021. Haettu 13.12.2021.

<https://thl.fi/fi/web/toimintakyky/mita-toimintakyky-on>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Elintavat ja ravitseminen. Uni. 2019. Haettu 27.12.2021

<https://thl.fi/fi/web/elintavat-ja-ravitseminen/uni>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Erityinen tuki. 2021. Haettu 13.12.2021.

<https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/opiskeluhoito/opiskeluterveydenhuolto/erityinen-tuki#neurologisen>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Vammaispalvelujen käsikirja: Selkokieli. 2022. Haettu

28.2.2022. <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/asiakasprosessi/neuvonta-ja-ohjaus/selkokieli>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Vammaispalvelujen käsikirja: Vammaisuus yhteiskun-

nassa. 2018. Haettu 21.10.2021. <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/vammaisuus-yhteiskunnassa/vammaisuus>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Vapaa-ajan apuvälineet. 2019. Haettu 3.1.2022.

<https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/tuki-ja-palvelut/apuvälineet/vapaa-ajan-apuvälineet>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Tietoa RAI-järjestelmästä. 2022. Haettu 6.5.2022.

<https://thl.fi/fi/web/ikaantymisen/palvelutarpeiden-arviointi-rai-jarjestelmalla/tietoa-rai-jarjestelmasta#Mik%C3%A4%20on%20RAI-j%C3%A4rjestelm%C3%A4?2>.

Tuomaala Outi & Vierikko Sari. Autismiliitto – Askel aikuisuuteen projekti 2019–2021. NUOREN

ITSENÄISTYMINEN - UUTTA KOHTI YHDESSÄ. Haettu 5.12.2021. <https://askelaikuisuuteen.fi/vanhemmille/>.

Vernerinet. Verkkopalvelu kehitysvammaisuudesta. Asumisen vaihtoehtoja. 2020. Haettu 27.12.2020. <https://verneri.net/yleis/asumisen-vaihtoehtoja>.

VIRTAA. Nuoret, terveys ja arkielämä. Kannas, Lasse. Eskola, Kari. Välimaa, Pia. Mustajoki, Pertti. 2010. Atena kustannus Oy. Jyväskylä. 33, 35–36, 56, 64, 69, 71, 72, 201–202, 206.

LIITTEET

Kutsukirje työpajoihin liite 1

Apukysymykset työpajoihin liite 2

Kyselylomake koskien oppaan viimeistelyvaihetta liite 3

Kyselylomake nimetyille Hoivatien yhteyshenkilöille liite 4

Kyselylomake opasta kommentoivalle nuorelle liite 5

Kutsu työpajaan

Hei! Olemme neljä sosiaalialan opiskelijaa ja työstämme opasta nuorten asumisen valmiuksista. Järjestämme oppaan sisältöä varten työpajoja Hoivatie tukiasuntotoiminnan asukkaille ja työntekijöille. Työpajoissa keskustelemme itsenäistymisestä, omaan asuntoon muuttamisesta ja itsenäiseen asumiseen liittyvistä haasteista.

Kutsumme Teidät osallistumaan työpajaan.

Työpajat toteutetaan x.x.2022 klo xx.xx. Paikkana toimii xx

Työpajoissa tarjolla on kahvia, mehua ja pientä purtavaa.

Työpajaan osallistuneiden halukkaiden kesken arvotaan myös leffaliput.

Emme kerää osallistujista tietoja ja työpajoista saatua materiaalia käsitellään täysin anonymisti.

Työntekijät saavat osallistua työpajoihin työajalla.

**Ystävällisin terveisin, Hannu Halonen, Jonna Jokela, Alma
Niemelä & Wilma Väisänen**

-Mitä itsenäistyminen tarkoittaa sinulle?

-Mitä sinun tuli ottaa huomioon, kun muutit omaan asuntoosi?

-Mitkä asiat tulivat yllätyksenä muuton jälkeen?

-Mitä uusia taitoja tai tietoja olet tarvinnut muutettuasi omaan asuntoon?

-Keneltä olet saanut tukea tai apua itsenäistymisen kynnyksellä?

-Mitä olisit halunnut tietää omaan asuntoon muuttamisesta?

Työpajoihin osallistuneiden palaute

Sisällölliset laatukriteerit

1. Miten arvioisit oppaan hyödyllisyyttä?

2. Miten arvioisit, että olisiko oppaasta apua omaan asuntoon muuttaessa ja itsenäistyessä?

3. Miten arvioisit, vastasiko oppaan sisältö työpajoissa käytyjä asioita? (asumisen valmiuksia, arjenhallintataitoja ja nuorten itsenäistymistä)

Ulkoiset laatukriteerit

4. Miten arvioisit, oppaan sisällön helposti ymmärrettävyyttä?

5. Miten arvioisit, oliko oppaan ulkonäkö mielestäsi selkeää?

6. Mitä olisit kaivannut oppaaseen lisää?

7. Mitä asioita olisit jättänyt oppaasta pois?

1. Miten opas vastaa opinnäytetyön suunnitelman tavoitteisiin? (Opas tulisi Hoivatielle hyödylliseen käyttöön tukemaan nuorten itsenäistymistä. Tavoitteena on tehdä opas ihmis- ja perusoikeussäädösten, sosiaalialan arvojen ja ammattieettisten periaatteiden mukaisesti. Oppaalle on määritelty sisällölliset ja ulkoiset tavoitteet.)

2. Miten arvioisit, vastaako opas sisällöllisesti laatukriteereitä? (asumisen valmiudet, arjenhallintataidot ja nuorten itsenäistyminen)

3. Miten arvioitte, onko opas sisällöllisesti nuoren itsenäistä asumista ja nuoren itsenäistymistä tukevaa?

4. Miten ulkoiset laatukriteerit ovat mielestänne toteutuneet oppaassa? (selkokieliisyys, ymmärrettävyys)

5. Miten työskentely on sujunut yhteistyössä Hoivatien kanssa?

6. Miten arvioisitte opiskelijoiden työskentelyä? (Opiskelijoiden tavoite opinnäytetyön prosessin aikana on oppia sosiaalialan asiakastyön osaamisen kompetenssin mukaisesti tukemaan yksilöiden kasvua ja kehitystä, sekä tukea yksilöitä tavoitteellisesti, tuoda voimavaroja ja tukea osallisuutta.)

7. Miten arvioisitte, oppaan hyödynnettävyyden tulevaisuudessa? (pitkän aikavälin tavoite)

1. Miten arvioisit oppaan helposti luettavuutta ja ymmärrettävyyttä?

2. Miten arvioisit oppaan sisällön hyödyllisyyttä?

3. Mitä olisit lisännyt tai jättänyt pois oppaasta?

4. Miten arvioisit oppaan ulkonäön selkeyttä?